

Няхай жыве 1 Мая — дзень міжнароднай салідарнасці працоўных у барацьбе супраць імперыялізму, за мір, дэмакратыю і сацыялізм!

(З Заклікаў ЦК КПСС да 1-Мая 1974 года).

ПРАЛЕТАРЫ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЊЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНнікаў БССР

№ 18 (2700)

Серада, 1 мая 1974 года

Цана 8 кап.

ПЕРШАМАЙСКАЕ ПРЫВІТАННЕ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КПСС, ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР І САВЕТА МІНІСТРАЎ СССР САВЕЦКАМУ НАРОДУ

Дарагія таварышы! Грамадзяне вялікай Краіны Саветаў!

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Саветскага Саюза, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР і Савет Міністраў СССР сардэчна вітаюць і віншуюць рабочых і калгаснікаў, інтэлігенцыю, воінаў Саветскай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту, ветэранаў рэвалюцыі, войнаў і працы, нашу слаўную моладзь, усіх саветскіх людзей са святам Першага мая!

Сённяшнія свята — хвалючая дэманстрацыя перамог саветскага народа, які ажыццяўляе гістарычныя рашэнні XXIV з'езда КПСС. У шырокім размаху сацыялістычнага спаборніцтва, у слаўных працоўных здзяйсненнях ярка праўляецца натхнёная барацьба саветскіх людзей за камунізм.

У камуністычным будаўніцтве, у барацьбе за агульны мэты і ідэалы ўсё цясней згуртоўваецца саюз рабочага класа і калгаснага сялянства, рабочнікаў фізічнай і разумовай працы, мацнее маральна-палітычнае адзінства нашага грамадства. Несакрушальнай стала вялікая дружба народаў СССР.

Цяпер мы ўступілі ў чацвёрты год дзевятай пяцігодкі, ажыццэўленне якой забяспечвае далейшае ўсебаковае развіццё сацыялістычнага грамадства, рост дабрабыту і культуры саветскіх людзей. Для наспяха завяршэння пяцігодкі і вырашэння новых задач камуністычнага будаўніцтва неабходна нястомна авалодаць навішнімі дасягненнямі навукі і тэхнікі, адшукаць і ўводзіць у дзеянне новыя рэзервы вытворчасці, пастаянна ўдасканальваць кіраванне і планаванне, павышаць якасць прадукцыі, дабівацца няўхільнага росту прадукцыйнасці працы. Вырашэн-

не гэтых задач залежыць ад упорных, мэтанакіраваных намаганняў рабочнікаў усіх галін народнай гаспадаркі, ад дзелавага настрою ў працоўных калектывах, ад творчых, добрасумленных адносін да працы кожнага саветскага чалавека.

Рабочыя і спецыялісты, усе работнікі сацыялістычнай індустрыі, змагаючыся за далейшае павышэнне эфектыўнасці вытворчасці, выяўляючы і ўвядзячы ў дзеянне новыя рэзервы, закліканы рабіць усё для выканання і перавыканання плана чацвёртага, вызначальнага года пяцігодкі.

Цяпер, калі на палях краіны поўным ходам ідуць веснавыя палявыя работы, адказная задача працоўнікоў сельскай гаспадаркі — правесці слябу арганізацыі, на высокім агратэхнічным узроўні, заклаўшы тым самым аснову высокага ўраджаю ў 1974 годзе.

У дзень Першага мая віншваем гвардыю працы — ударнікаў пяцігодкі, перадавікоў і наватараў вытворчасці. Іх прыклад — велізарная сіла, якая паскарае рух нашага грамадства да заветнай мэты — камунізма.

Выдатныя перамогі атрыманы знешняй палітыкай нашай партыі і саветскай дзяржавы, якія паслядоўна адстойваюць справу міру і міжнароднай бяспекі. Праграма міру, вызначаная XXIV з'ездам КПСС, адабрацца ўсімі сумленнымі людзьмі планеты.

Сёння, у дзень Першага мая, ад імя саветскага народа мы звяртаемся да ўсіх прыхільнікаў міру і прагрэсу на зямлі з заклікам умацоўваць інтэрнацыянальную салідарнасць у барацьбе з цёмнымі сіламі імперыялістычнай рэакцыі, якія імкнуцца сарваць разрадку міжнароднай напружанасці, адрадыць атмасферу «халоднай вайны».

У адзіным згуртаваным страі з намі ідуць народы брацкіх краін сацыялізма. Новыя поспехі дасягнуты ў эканамічным, палітычным, навуковым, культурным і ідэалагічным супрацоўніцтве сацыялістычных дзяржаў.

Нарастаюць бітвы рабочага класа ў капіталістычных краінах за свае сацыяльныя і палітычныя правы. Узначальваючы гэтую барацьбу, камуністычныя і рабочыя партыі капіталістычных краін паслядоўна і самааддана змагаюцца за жыццёвыя інтарэсы працоўных.

Умацоўваецца салідарнасць сіл сацыялізма і нацыянальнага вызвалення. Краіны, якія скінулі каланіяльны прыгнёт, разгортваюць паспяховую барацьбу супраць некаланіялізму, за далейшы сацыяльны прагрэс.

Барацьба за трывалы справядлівы мір на зямлі, супраць прыгнечання і эксплуатацыі, супраць усеўладдзя манополій, сацыяльнай несправядлівасці, палітычнай рэакцыі, фашызму і пагрозы вайны — гэта справа ўсяго перадавога чалавецтва.

Ідэі міру і сацыялізма заваёўваюць новыя мільёны людзей на ўсіх кантынентах. Народы ўсё больш пераконваюцца ў тым, што сацыялізм — гэта пара росквіту чалавецтва, яго сапраўдная вясяна.

Саветскі народ пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі поўны рашучасці працягваць і паспяхова завяршыць справу, завешчаную вялікім Леніным.

Слава саветскаму народу — будаўніку камунізма! Няхай жыве 1 Мая — Дзень міжнароднай салідарнасці працоўных у барацьбе супраць імперыялізму, за мір, дэмакратыю і сацыялізм!

Пралетары ўсіх краін, аднаіцеся!

ІНФАРМАЦЫЙНАЕ ПАВЕДАМЛЕННЕ аб пленуме Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі

У Мінску 29 красавіка адкрыўся XIII пленум Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі. На пленум запрошаны сакратары абкомаў партыі, якія займаюцца пытаннямі ідэалагічнай работы, намеснікі старшынь аблвыканкомаў, першыя сакратары гаркомаў і райкомаў партыі, што не ўваходзяць у састаў ЦК КПБ, сакратары партыйных камітэтаў на правах райкомаў партыі, першыя сакратары абкомаў камсамола, кіраўнікі міністэрстваў, ведамстваў і арганізацый рэспублікі.

Пленум заслухаў даклад кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першага сакратара ЦК КПБ таварыша П. М. МАШЭРАВА «Аб далейшым павышэнні дзейнасці ідэяна-палітычнай работы ў святле рашэнняў XXIV з'езда КПСС».

У спрэчках па дакладу выступілі таварышы: І. Я. ПАЛЯКОУ — першы сакратар Мінскага абкома КПБ, У. А. МІКУЛІЧ — першы сакратар Брэсцкага абкома КПБ, А. Ф. ПРЫЯУКА — сакратар парткома Мінскага завода электронных вылічальных машын імя Р. К. Арджанікідзе, Л. Г. КЛЯЦКОУ — першы сакратар Гродзенскага абкома КПБ, П. У. БРОўКА — народны паэт Беларусі, Г. А. КРЫЎЛІН — першы сакратар Магілёўскага абкома КПБ, А. В. ДЗЕБАЛЮК — начальнік Палітупраўлення Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі, У. В. МАЦВЕЕУ — старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі, В. А. РУДАКОУСКІ — першы сакратар Вілейскага райкома КПБ, Л. М. БАРАБАНАВА — сакратар Белсаўпрофа, А. І. ЖЫЛЬСкі — сакратар Гомельскага абкома КПБ, А. І. КАЗЕЙ — настаўніца 28-й сярэдняй школы г. Мінска, В. С. ПРАТАСЕНЯ — старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР, В. Л. ХОМЧАНКА — памочнік майстра Магілёўскага завода штучнага валакна імя В. У. Куйбышава.

У рабоце пленума Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі прымае ўдзел намеснік загадчыка аддзела прапаганды ЦК КПСС Г. Л. СМІРНОУ.

30 красавіка на XIII пленуме Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі працягвалася абмеркаванне даклада кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першага сакратара ЦК КПБ таварыша П. М. Машэрава «Аб далейшым павышэнні дзейнасці ідэяна-палітычнай работы ў святле рашэнняў XXIV з'езда КПСС».

У спрэчках па дакладу выступілі таварышы А. С. ПРАКОФ'ЕВА — сакратар Віцебскага абкома КПБ, В. І. РАДОМСКІ — сакратар ЦК ЛКСМБ, Н. Л. СНЯЖКОВА — намеснік старшыні Савета Міністраў БССР, Я. П. НІКУЛКІН — старшыня Камітэта дзяржбяспекі пры Савете Міністраў БССР, У. М. СІКОРСКІ — рэктар БДУ імя У. І. Леніна, П. Ц. ПЕТРЫКАУ — сакратар парткома АН БССР.

З прамавай на пленуме выступіў намеснік загадчыка аддзела прапаганды ЦК КПСС Г. Л. СМІРНОУ.

Кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КП Беларусі таварыш П. М. МАШЭРАУ выступіў з заключным словам.

Па абмеркаванню пытання пленум прыняў адпаведную пастанову.

На пленуме разгледжана арганізацыйнае пытанне.

Пленум вызваліў ад абавязкаў сакратара ЦК КПБ У. Ф. МІЦКЕВІЧА ў сувязі з назначэннем яго першым намеснікам старшыні Савета Міністраў БССР.

Пленум выбраў сакратаром і членам Бюро ЦК КПБ В. С. ШАВЯЛУХУ.

XIII пленум Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі закончыў работу.

МІНСК ПЕРАДСВЯТОЧНЫ.

Фота У. КРУКА.

СЁМАЯ СЕСІЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР ВОСЬМАГА СКЛІКАННЯ

30 красавіка ў Мінску адбылася сёмая сесія Вярхоўнага Савета Беларускай ССР васьмага склікання.

13 гадзін. Месцы за сталом старшыні займаюць старшыня Вярхоўнага Савета Беларускай ССР дэпутат І. П. Шамякін, намеснікі старшыні Вярхоўнага Савета Беларускай ССР дэпутаты Р. П. Унук, М. Ф. Галалобаў, У. М. Калачык, Л. Я. Талецкая.

У ложах — таварышы П. М. Машэраў, Ф. А. Сурганав, Ц. Я. Кісялёў, А. Н. Аксёнаў, Л. Г. Кляцкоў, У. Е. Лабанок, У. Ф. Міцкевіч, М. Н. Полазаў, І. Я. Палякоў, А. А. Смірноў, В. С. Шавялуха, М. І. Лагір, Я. П.

Нікулкін, У. І. Падрэз, І. М. Трацяк, намеснікі Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР І. Ф. Клімаў, А. І. Белякова, сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Л. П. Чагіна, члены Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, намеснікі Старшыні Савета Міністраў БССР, члены ўрада рэспублікі.

Сесія Вярхоўнага Савета Беларускай ССР разгледзела наступныя пытанні:

1. Аб праекце закона Беларускай ССР аб Дзяржаўным натарыяце.

2. Аб зацвярджэнні ўказаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

3. Арганізацыйныя пытанні.

ЁН ПРЫХОДЗІЦЬ заўжды да нас, наш Першамай, разам з цёплымі промнямі яркага веснавага сонца, з першай пяшчотнай зелянінай дрэў, з мяккім блакітам неба... І, расквіцаны чырвонымі сцягамі, магутна і ўпэўнена, радасна і шчасліва, крочыць па вуліцах і плошчах гарадоў і вёсак нашай неабсяжнай Радзімы. На транспарантах мы зноў і зноў з хваляваннем чытаем першамайскія Заключэнні ЦК КПСС і такія знаёмыя, такія дарагія кожнаму чалавеку, поўныя вялікага гістарычнага сэнсу словы: «Пралетарыі ўсіх краін, аднаіцеся!». І ўсёды бачым над бяскошчымі святочнымі калонамі партрэты Уладзіміра Ільіча Леніна — заснавальніка Камуністычнай партыі і Саветскай дзяржавы, вялікага правядыра міжнароднага рабочага класа, настаўніка і сябра працоўных усяго свету... Яго па-бацькоўску цёплы і мудры позірк нібы кліча нас да новых вышыняў, да новых здзяйсненняў у імя камунізму. І прыгадваюцца пераможныя крокі рэвалюцыі, шлях гераічнай барацьбы і самаадданай працы нашай партыі і народа. І гучаць неўміручыя ленінскія словы ў сэрцы:

«Таварышы рабочыя! Наступае дзень вялікага свята рабочых усяго свету, Першага мая святкуюць яны сваё абуджэнне да свята і ведаў, сваё аб'яднанне ў адзіны бранікі саюз для барацьбы супраць усялякага прыгнёту, супраць усялякага дэспатызму, супраць усялякай эксплуатацыі, за сацыялістычную пабудову грамадства».

Сёння, у Дзень міжнароднай салідарнасці працоўных у барацьбе супраць імперыялізму, за мір, дэмакратыю і сацыялізм, сцягі Першамаю не толькі нагадваюць пра гераічнае мінулае рабочага класа, усяго саветскага народа. Яны, горда палымнеючы чырванню, колерам нашай Рэвалюцыі, заклікаюць да поўнага здзяйснення ленінскіх запаветаў, ажыццяўлення грандыёзных планаў пабудовы камуністычнага грамадства.

Знамянальна і сімвалічна напярэдадні сёлетыя Пер-

шамайскага свята па добрай традыцыі саветскія людзі з найвялікшым натхненнем і працоўным энтузіязмам сустралі дзень нараджэння У. І. Леніна: мільёны працоўнікаў краіны выйшлі на камуністычны суботнік. Як гэта быў цудоўны дзень! Людзі з незвычайным творчым і душэўным уздымам працавалі ў імя агульнага дабрабыту. Асабіста нам, групе пісьменнікаў, пашчасціла прымаць удзел у «чырвонай суботе» на Мінскім трактарным заводзе. Мы бачылі і адчувалі: гэта было сапраўднае свята свабоднай камуністычнай працы. Колькі старання, энергіі, творчай рупнасці аддавалі людзі на ка-

«План 1 квартала па агульнаму аб'ёму рэалізацыі і вытворчасці большасці важкіх відаў прадукцыі перавыканан. Звыш плана рэалізавана прадукцыі на 2 мільярды рублёў. Прырост прамысловай вытворчасці ў параўнанні з 1 кварталам мінулага года склаў 8,3 працэнты...». Варта ўдумацца ў гэтыя лічбы! За імі — ударная, натхнёная, па-сапраўднаму творчая праца саветскіх людзей, якія гатовы ўзяць новыя, яшчэ больш грандыёзныя рубяжы, вызначаныя гістарычным XXIV з'ездам КПСС. Яны — сведчанне таго, які гарачы водгук у нашых сэрцах знайшоў Зварот ЦК КПСС да партыі, да са-

Оршы і Брэста... Рабочыя рэспублікі ўносяць свой важкі ўклад у агульнанародную справу выканання планаў дзевятай пяцігодкі.

Напружаную барацьбу за будучы ўрадак выдучы хлебавы рэспублікі. У сэрцы кожнага калгасніка, кожнага сельскага працаўніка словы Леаніда Ільіча Брэжнэва пра далейшыя велічныя перспектывы развіцця нашай сельскай гаспадаркі, сказаныя ім у прамове на ўрачыстасцях у Алма-Аце, прысвечаных 20-годдзю асваення жалізы.

І яшчэ з адной важнай падзеі супала светлае веснавое свята працоўных: краіна рыхтуецца да выбараў у Вярхоўны Савет СССР. Выбары ў саветкі парламент выклікалі новы ўздым палітычнай і працоўнай актыўнасці мас. Наш народ аднадушна назваў першымі сваімі кандыдатамі ў дэпутаты вышэйшага органа дзяржаўнай улады кіраўнікоў партыі і ўрада, перадавых працоўнікаў горада і вёскі. Саветскія людзі яшчэ раз прадэманстравалі маналітную згуртаванасць народа вакол партыі, яе ленінскага Цэнтральнага Камітэта, падкрэслілі поўнае адабранне зняняй і ўнутранай палітыкі КПСС.

У першамайскіх калонах сёння разам з рабочымі і сельскімі працаўнікамі крочаць вучоныя, работнікі культуры, дзеячы літаратуры і мастацтва. Яны — верныя памочнікі партыі, — вы-

сока нясуць сцяг партыйнасці, народнасці, ідэйнасці саветскага мастацтва, уносяць вялікі ўклад у справу камуністычнага выхавання працоўных. Мы ўспрымаем прысуджэнне Ленінскіх прэмій дзесяціма навуцы, літаратуры і мастацтва не толькі як прызнанне іх заслуг, але і як вялікі клопат партыі аб далейшым развіцці шматнацыянальнай сацыялістычнай культуры.

Мы, саветскія людзі, святкуем Першае мая з добрым і радасным настроем. У нас ясная мэта, у нас светлы шлях, акрэслены вялікім Леніным. І нам асабліва радасна, што пад сцягам ленінізма разам з намі ідуць сёння мільёны працоўных сацыялістычных краін, што пад гэтым сцягам змагаюцца за свае правы, за мір, дэмакратыю і сацыялізм прагрэсіўных сіл усяго свету.

...Нельга не ўсхвалявацца, калі бачыш на святочных вуліцах і плошчах столькі жыццядрадных людзей са шчаслівым ўсмішкамі на тварах, калі чуеш іх вясёлыя і ўрочыстыя песні. Сапраўды, май — незвычайны месяц. Гэта месяц вясны, які абуджае прыроду. Свята Першамаю кліча людзей наперад, да здзяйснення лепшых мар улавецтва. І таму на розных мовах нашай планеты ўрачыста і магутна гучаць дарагія кожнаму саветскаму чалавеку словы: Мір... Праца... Май...

Яўген КАРШУКОЎ

ПАД СЦЯГАМІ ПЕРШАМАЯ

рыць свайму роднаму заводу, свайй роднай краіне. Трактаразаводцы з гонарам выканалі сваё абавязальства, далі ў гэты дзень соціі трактараў Радзіме.

І так — у кожным калектыве, на кожным прадпрыемстве адзначалі знамянальную дату, 104-ю гадавіну з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна. Тое, аб чым марыў правядыр — ажыццявілася. Шчодро квітнее саветская зямля — разняволеная праца прыносіць свой вялікі плён.

Многа значных падзей адбылося напярэдадні свята...

Зусім нядаўна апублікавана паведамленне Цэнтральнага статыстычнага ўпраўлення пры Саветзе Міністраў СССР. Яно яскрава сведчыць, што саветскія людзі поўнага рашучасці з гонарам выканалі сваё сацыялістычнае абавязальства і сустрэчныя планы ў чацвёртым, вызначальным годзе дзевятай пяцігодкі. І надзвычай радасна было чытаць радкі:

вецкага народа.

Пільна і цвёрда аберагае мір наша сацыялістычная Радзіма. Святой справе жыцця на зямлі — справе міру служыць і новыя ініцыятывы, з якімі выступае Камуністычная партыя. Вялікай павягай і адабрэннем ва ўсім свеце карыстаецца нястомная дзейнасць Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнэва, накіраваная на рэалізацыю Праграмы міру.

Новымі працоўнымі дасягненнямі сустраў свята Першамаю беларускі народ. Работнікі прамысловасці выканалі план першага квартала па агульнаму аб'ёму рэалізацыі прадукцыі на 102 працэнты. Перавыкананы план па выпуску большасці важнейшых відаў прадукцыі. Выдатных вынікаў дабіліся ў сацыялістычным спарорніцтве машынабудаўнікі Мінска і Гомеля, Віцебска і Могілёва, нафтавікі Рэчыцы і шахцёры Салігорска, хімікі Наваполацка і Светлагорска, ткачы

НАША СВЯТА

Красуй у шчасці, родная планета,
Чырвоны сцяг

над светам уздымай!

Працай пераможнаю сагрэты,

Народ наш сустракае Першамай.

Як вуліцы і плошчы палымнеюць!

І кветкамі ўсмішкі расцвілі,

Палі пад сонцам шчодрія рунеюць...

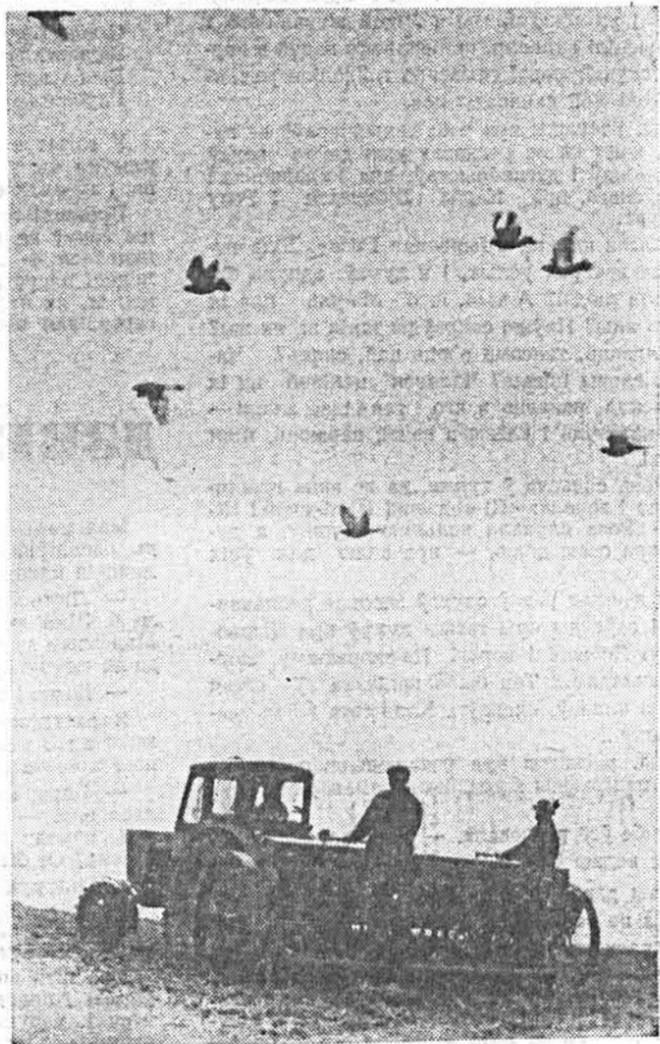
Наш Першамай праходзіць па зямлі!

Раіса БАРАВІКОВА.

ВЫЛУЧЭННЕ КАНДЫДАТАЎ У ДЭПУТАТЫ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР

Сходы, прысвечаныя вылучэнню кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР, адбыліся на камбінаце сілікатабетонных вырабаў Смаргонскага раёна і эксперыментальнай базе «Кастрычнік» Воранаўскага раёна. Іх удзельнікі прынялі пастановы вылучыць кандыдатамі ў дэпутаты Савета Нацыянальнасцей Вярхоўнага Савета СССР па Ашмянскай выбарчай акрузе кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСС, сакратара ЦК КПСС Пятра Нілавіча Дзямічова і старшыню праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Яўгена Іванавіча Скурко (Максіма Танка).

Калектывы Мазырскага педінстытута і саўгаса «Ельскі» Ельскага раёна на сваіх перадвыбарных сходах назвалі кандыдатамі ў дэпутаты Савета Нацыянальнасцей Вярхоўнага Савета СССР па Мазырскай выбарчай акрузе члена Палітбюро ЦК КПСС, міністра замежных спраў СССР Андрэя Андрэвіча Грамыку і галоўнага рэдактара Беларускай Саветскай Эцыклапедыі Пятра Усцінавіча Броўку.

ВЕСНАВЫ ФОТАРЭПАРТАЖ

ПАСЯЎНАЯ — 74

У гэтыя дні Эдуард Дзедзюль устае на зорану. Не да сну. На двары — красавік. Пасяўная. Вось і поле. Як акінуць вокам — ралля. Па даўняй звычцы Эдуард Станіслававіч набірае імяно зямлі. Мянка — хлопцы добра папрацавалі.

Калгас «Маяі камунізма», дзе працуе Эдуард Дзедзюль, адзін з лепшых у Барысаўскім раёне. Летась тут атрымалі з кожнага гектара пасеваў па 40,6 цэнтнера збожжжа і 223 — бульбы.

Сёлета хлебавы ўзялі на сябе павышаныя абавязальствы.

На поўную магутнасць у калгасе ўключана ўся пасяўная тэхніка. Перад механізатарамі стаіць адназначная задача — пасяць ясна, тэрмінова. Усе трактарысты атрымалі талоны яка-

сці. Ім, а тансама сельшчыкам, устаноўлена дадатковая аплата. Для тых, хто заняты на палыхых работах, арганізаваны гарачыя абеды.

Як заўсёды — наперадзе камуністы. З асаблівым натхненнем працуе ўжо знаёмы нам Эдуард Дзедзюль. Перад самым выхадом у поле яго прынялі ў члены КПСС. Давер'е высокае і Эдуард Станіслававіч апраўдвае яго ударнай працай.

Добра ідуць справы ў комплекснай брыгадзе, якую ўзначальвае камуніст М. П. Ясюк. У першыя ж дні тут пасялі больш як палову ранніх збожжавых. Можна назваць многіх механізатараў, якія перавыконваюць заданні. Гэта і Чабатар, А. Раманаў, В. Галадон і іншыя.

Неўзабаве ў брыгадах пачнуць садзіць бульбу. Пад яе адвялі добрыя палеткі, на якія з імой вывезлі нямала арганічных угнаенняў.

На нашых адыхах: 1. Вось тым, перадавікі веснавой парты — механізатары І. Чабатар, А. Раманаў, В. Галадон, В. Ставецкі. 2. Веснавое поле. Тэкст і фота Я. ПЯСЦІКАГА.

Парфірый АФАНАСЬЕУ

Чувашыя

ВЕЧАР ДРУЖБЫ

Казань. Булака левы бераг,
Спачатку незнаёма тут,
А дні выстройваюцца ў шэраг,
І дом твой родны — інстытут.

І неўзаметку, наступова
Вальней табе, шырэй хадзе.
І нараджасца выснова:
Мы вечар дружбы правядзем!

Гадоў развіністыя крылы
Няўладны над хвілінай той,
Якая ўзрушыла, адкрыла
Дзівосны свет перада мной.

Гады складаліся у столкі,
А у вачах сябры, браты,
Па гэты час трымціць вясёлка
Вітанняя, песень, дабраты.

Адчуў я радасць сабантуя*,
Паслухай, як гучыць курай**,
Эргя-дзяўчына так чаруе,
Хоць сёння свата пасылай.

А вось выходзяць Стась з Алесьяй
І забіраюць у палон,
І нам чуваць у іхняй песні
Ад бацькі-Нёмана паклон.

Лезгін завабліва танцуе,
Казах пра стэп нам праспяваў...
Ідзе чарга, і вась мы чуем:
«Гэй, чувашы! Пара і вам!»

* Сабантуя — татарскае свята.
** Курай — баширскі народны музычны інструмент.

Ну, што ж! Прыўнімам полаг часу,
Даруй, гісторыя, — не спі!
З сяброўкай мы выходзім разам,
Нібыта Сетнер і Нарсні***.

Каханьня іх не патрывожым.
«Гладзіце, — толькі скажам ім, —
Мы сёння — людзі! Усё мы зможам
У коле дружбы залатым».

А вось Тахір з Зухрой выходзяць —
Узбекі, шырая радня!
І вечар дружбы карагодзіць,
Пля, гудзе амаль да дня...

І перад тым, як засвітае,
Прырэчка шчоўжне салаўём,
«Широка, страна моя родная...» —
Усе па-руску мы няём.

Рука ў руцэ, і не асіліць
Ніхто парваць ланцуг такі!
Вось так, баронячы Рагію,
Плячо ў плячо былі бацькі.

Пераклаў У. Паўлаў.

Любамір ДМІТЭРКА

Україна

АРКАН

Як Прута вадаспад,
Як Чарамоша плынь,
Як песні вольны лад,
Як вецер з паланін,
Як весні ручаёк,
Што б'е з вярхоў Тарган, —
Вось гэтка наш танок¹,
Вось гэтка наш аркан².

*** Сетнер і Нарсні — героі паэмы класіка чувашскай літаратуры К. Іванова «Нарсні».

¹ Танец. (Украінск.)
² Назва танца.

Як бліскавіца з хмар,
Як ціхі шум сасны,
Як тапарочка ўдар,
Як водгулле вясны,
Як тых вятроў клубок,
Што родзяць ураган, —
Вось гэтка наш танок,
Вось гэтка наш аркан.
Як грамавы раскат,
Як шумны вір уцех,
Як плеціва прынад,
Як маладосці смех,
І як гуцула крок,
І як гуцулкі стан, —
Вось гэтка наш танок,
Вось гэтка наш аркан.

Пераклаў А. ЗАРЬЦКІ.

Джубан МУЛДАГАЛІЕУ

Казахстан

ТАВАРЫШ

Мы гэтае слова заўжды беражом,
Пад сцягам чырвоным з ім побач ідзем.

У слове тым — поціск сяброўскіх рук,
З ім цёпла і светла заўсёды найкруг.
У тым слове — здзяйсненне шчаслівых

надзей

І сэрца нястрымнага радасны стук.

Таварыш — і песня лунае да зор...
Таварыш калгаснік... Таварыш шахцёр...
Таварыш міністр... Таварыш паэт...
Таварыш салдат і таварыш маёр...

Аляксей ПАРЫЁНАУ

АПАВЯДАННІ

ЛІДА

Увосень бацька забіў кабана. Маці шырокім ніжком разрэзала бохан хлеба, расклала на сталі адзінаццаць драўляных лыжак і паставіла на сярэдзіну стала адну вялікую драўляную міску наварыстага боршчу.

Сціхлі ўсе, і вялікія, і малыя. Радасць радасцю (вядомая справа, не кожны дзень у хаце кабана свяжучы), але калі сеў за стол — пільнуіся парадку, еш не спяшаючыся, паважай хлеб надзеіны і не лезь наперад бацькі, калі не хочаш атрымаць па лбе.

Бацька нетаропка ўзяў лыжку, лёгенька стукнуў ёю аб край міскі, зачэрпнуў боршч. Дзесяць лыжак адна за адной пацягнуліся да міскі, але парадкам парушыўся — боршч быў такі гарачы, што ў бацькі на вачах паказаліся слёзы. Есці было немагчыма, і, галоўнае, боршч ніяк не астываў: перашкаджаў шчыльны слой тлушчу.

Бацька строга паглядзеў на маці.

— Навошта ж ты такі кіпечень на стол падвала?

На выручку маці паспяшалася Ліда. Яна спрытна схопіла міску са стала і праз мінуту ў матчыным квяцістым сарафане да самых пят і ў хустачцы, завязанай па-бабульчынаму, скакала перад вокнамі на сярэдзіне дарогі вакол паруючай міскі з боршчом. Памяшае яго лыжкай, паспытае і зноў — у скокі! Выбівае шпаркімі пяткамі, выбівае, басаногая, роўны кружок на першым снезе, які толькі што выпаў.

Суседзі прыцяліся да вокнаў.

— Бацюхны, ды гэта ж Наталля звар'яцела! Гляньце, што старая вырабляе!

Бацька ўсміхаўся, а Ліда прынесла міску, цырымонна паставіла яе на стол і пакланілася:

— Ешце, госці любія — таўстагубыя!

...Каля дарогі ў полі насупраць елкі, пад якой у верасні я кожны дзень знаходзіў рыжыкі, была плечаная яма. На краю гэтай ямы, зарослай падарожнікам і рамонкам, мы з Лідай журавінамі і пяском чысцілі самавар, палівалі яго вадой з карца. У бліскучай медзі самавара гайдаліся рамонкі, крывіўся мой кананаты нос.

— Ліда, раскажы пра рэвалюцыянераў! — прасіў я, хаця па яе расказах ужо даўно ведаў пра народнікаў і дзекабрыстаў, пра Радзішчава і Чарнышэўскага, пра Карла Лібкнехта і Розу Люксембург.

У нас была кніжка «Чырвоная Роза». Ліда чытала яе па вечарах услых, і я думаў: адкуль бяруцца такія людзі? А тыя, што пішуць пра іх кнігі? Хто яны? Няўжо сапраўды такія ж, як мы? Таксама ядзяць, таксама п'юць чай, спяць? Чаго ж у іх словы іншыя? Чалавек цецівай ад іх напружваецца, радасць з яго так і ідзе, а калі — гора яго калоціць і слёзы з вачэй капаюць, ніяк не суняць!

Калі Роза сядзела ў турме, да яе акна прыляцела сініца і запела: «Ці-ці-дзень! Ці-ці-дзень! Ці-ці-дзень!» Роза слухала вольную птушку, а думала не пра сваю долю, — пра волю для ўсіх людзей!

Потым я шмат разоў слухаў звонкае дзеньканне сініцы і заўсёды пры гэтым думаў пра Чырвоную Розу. Яе забілі ворагі. Па-зварынаму, жорстка, прыкладам... Так было напісана ў гэтай кнізе... І я плакаў, плакаў... Хаця гэта не да твару мужчыну...

— Ліда, раскажы пра рэвалюцыянераў! — прасіў я, націраючы журавінамі самаварную канфорку.

— Я табе ўсё расказала, — адказвала Ліда. — Нічога не ведаю больш.

— А ты давай зноў! — не сунімаўся я. — Зноў, хіба не ведаеш!

І Ліда расказвала зноў, а захапіўшыся, адстаўляла ўбок самавар, кідала на зямлю анучу, страсянуўшы русымі валасамі, пачынала дэкламаваць «Нелюдзімо наше море». Цяпер я разумю, чаму, — ёй не хапала сваіх слоў. Тонень-

кая, прамая, пруткая, яна чытала вершы! Яна стаяла ў плечанай яме, быццам у хуткакрылай лодцы пад ветразем:

Смело братья! Туча грянет,
Закинит громада вод,
Выше вал сердитый встанет,
Глубже бездна упадет!

У гэтых вершах пра смелага безымяннага глыўца мы з Лідай бачылі і Песцеля, і Жалыбава, і адважную Чырвоную Розу.

Прайшлі годы, я стаў юнаком і, калі ўпершыню пачуў па радыё песню на гэтых вершах, мне падалося — два маладыя, дзёрзкія галасы, што ляцелі насустрач буры, зарадзіліся ў нашай вёсцы; іх, як птушак з клеткі, выпусціла на волю гарэзлівая высковая камсамолка.

ДЗВЕ МАЦІ

Мая маці не стала гараджанкай, нават назаўсёды пасяліўшыся ў Ленінградзе. Яе адольвалі сялянскія клопаты.

— Лістапад сёлета позні, азіміна не памерзла б. Зіма лютая будзе! — гаварыла яна. На Марсавым полі каля брацкіх магіл маці праходзіла моўчка, строга і засмучаная.

— Камяні якія вычасаны! Бацюхны!

Я растлумачваў ёй, што гэтыя камяні прывезены ад Зімяга палаца, там з іх была складзена агароджа сквера.

— Цара, значыць, яны вартавалі! — здзіўлялася яна. — А цяпер загінуўшыя герояў вартуюць, народу служаць... А ў Леніна маці дзе пахавана? От бы з'ездзіць да яе на магілку!

...Маці купіла некалькі чырвоных гваздзікаў перад тым, як ехаць на Волкавы могілкі. Абранутая ў доўгую, цёмную сукенку, яна няёмка трымала кветкі нягнуцімі пальцамі...

Пра што яна думала? Можна прымервала лёс Марыі Аляксандраўны да свайго мацярынскага лёсу і, узрушаная, не ўмеючы выказаць сваіх пачуццяў, у думках складвала нейкія няўклад-

Народы-таварышы ў дружбе жывуць
І шчасце яны ўсе разам куюць.
З любімаю партыяй ў светлы прасцяг
Упэўненай, цвёрдай хадюю ідуць.

Мне слова «таварыш», як песня гуць, —
Любыя задачы мне з ім на плячы!
Пераклаў В. ШЫМУК.

Андрэй ДЗЯМЕНЦЬЕУ
Расія

Вось і ўсё. Ужо рэчы сабраны.
Пасядзім на дарогу, маці.
І майчаць твае рукі старання,
Хоць так многа хочуць сказаць мне.
Рукі маці... Надзея ў сэрцы,
Дзе б дарога мая ні ішла —
Мне нікуды ад іх не падзецца,
Ад духмянага іх цяпла.
Рукі маці...
У зморшчых, адзіных.
Колькі вынеслі вы на сабе!?
З гэтых рук я ўбачыў Радзіму,
Так падобную на цябе.

Пераклаў В. ЛУКША.

Дзмітрый ГУЛІА
Абхазія

Я ЛЯ МОРА ЖЫВУ

Я ля мора жыву.
Прад вачамі адкрыты
Неабдымны прастор блакітны.
Я паглядам яго абдымаю,
Як да мора
на гальцы ступаю.
Я на хвалі гляджу —
бляюць яны.
Я на горы гляджу —
сінеюць яны.

Небакрай невыказна высокі
І аблогі на ім,

нібы сопкі.

Зорка першая

свеціцца, стыне

Залатою драбінкай бурштыну.

Мора ведае многае,

чуе:

Павучыцца мудрасці ў мора хачу я,
Як з вятрамі і хвалямі

спрэчку весці.

Калі шторм

можа з палубы знесці.

Не,

Ля мора спачыну дайно не чакаю —
Я ў бунтуючай далі пачуці шукаю.
Жыць, як мора, кіпець, хвалявацца,
Несупынна гарэць і змагацца,
І пясок цалаваць,

і варочаць каменне —

Вось жаданне маё

і імкненне...

Пераклаў І. КАЛЕСНІК.

Карло КАЛАДЗЕ
Грузія

ВЯСНА НА ДАЎГАВЕ

Што з таго, калі зямліцу,
З неакрытымі плячыма
Снег і цені апрачаюць
У рознафарбнае адзенне.
Што з таго, калі Даўгава
Холадам дыхне начамі,—
Будзе сонца з кожным ранкам
Грэць мацней, чым грэла ўчора.

Да спадабы гэты край мне,
Прыгажосць яго прыроды,
Стрыманасць ракі раздольнай
Заручонай з цішыняй.

Ды цяпер я ўспамінаю,
Як імчаць Кахеці воды,
Збегла ў весні лес Дуруджы
І нясе сваю красу.

Цішыні не зразумець ёй —
Толькі гром ў цясніне весняй,
Толькі вечная упартасць.
Як вясна на скалах пройдзе,
Як каханне, і як песня,
Знікне раптам назайжды:
Шчаснае жыццё пражыта.

Вернецца Дуруджы зноўку,
Сунакоіць шчодрой песняй,
Абнадзеіць і адкрые
Мудрасць сонечнаму свету;
Не для водаў пастаянства —
(Прыбываюць, урываюць),
Вернай застаецца дружба, —
Быццам родная зямля.

Пераклаў В. ЛУКША

Ценці АДЫШАВА
Кіпрісія

МАЯ ЛЮБОЎ

Люблю людзей, люблю іх дом,
Сярод людзей расла.
І з імі цёпла мне было
І ім цяплынь нясла.

І ў радасці, і у бядзе
Яны — крыніца сіл.
А не было калі б людзей,
Дык стаў бы свет не міл.

І працу, веды я зайжды
Спаўна ім аддаю.
І сэрцам чулым, маладым
Ім гімн любові пяю.

Пераклаў В. ПЯТРЭНКА.

Проза

ня, жаласлівыя словы? А можа, яна проста малілася?

— Забойцы! Сыночка ж Сашу павесілі! — па-
сля доўгага маўчання сказала яна. — А маці,
гаротніцы, як было?

І яна выцерла слёзы краем завязанай пад-
падбородкам чорнай хусткі...

Цяпер велічны помнік устаноўлен на Волка-
вым. Людзі ідуць да яго, нясуць кветкі, здзіў-
ленне, любоў. Я таксама нядаўна быў там з та-
кімі ж гваздзікамі ў руцэ, з якімі трыццаць га-
доў назад мая маці стаяла перад сціплай магілай.

ВЯЛІКАЯ ВЕРА

Мяне будзіць яркае ружовае святло. Не рас-
плюшчыўшы вачэй, я са здзіўленнем узіраюся ў
яго, і, калі да свядомасці даходзіць, што гэта —
сонца, нястрымнае захапленне скідае мяне з
ложка. Шлёпаючы босымі нагамі, я бягу да рас-
чыненага анна, вабіраюся на лаўку, грудзмі
кладуся на падаконнік і раптам заміраю ад неча-
канасці — на вуліцы падае пушысты снег.

Я бягу да маці.

— Мама, зірні — зіма!

На двары стаіць лета. Не снег — тапалёвы
пук кружыць у цёплым паветры.

А маці рыхтуецца паставіць у печ аўсяную
кашу. Каша стаіць у гаршчых на сталі, зусім
яшчэ не падобная на кашу. Маці напаліць печ,
выграбе з яе вуголле, чыста вымеце памялом
гляняны под і вількамі, адзін за другім, адправіць
гаршчкі ў гарачую печ і зачыніць яе жалезнай
заслонкай. Там, за гэтай заслонкай, адбудзецца

цуд: малака пераўтварыцца ў густую, пахкую
кашу. Пенка на ёй падсмажыцца, уздутая пухір-
камі.

Такая каша ў нас не часта, а на сьнеданне звы-
чайна — бульба ды хлеб з часнаком. Маці бур-
чыць:

— Быў бы сам жывы, не дазволіў бы сялян
крыўдзіць! Дзе гэта бачна — малака дзецям ня-
ма!

Бацька мачае бульбу ў соль, насыпаную на
сталі, націрае часнаком скарынку. Я таксама ем
бульбу, грызу часнок і думаю: «Хто гэта Сам?»

...Неўпрыкмет я стаў хлопцам. Згубіўся ў тра-
ве-гарбок бацькавай магілы, маці састарылася.
Сялянка, яна сумавала па зямлі... Яна хадзіла
па шумных гарадскіх вуліцах, па магазінах, у
якіх паліцы ламаліся ад усялякай усячыны; яна
здзіўлялася і радавалася жыццю, як я калісьці
сонцу і тапалёваму пуху. Прынесшы дадому поў-
ную сумку рознага правіянту, маці перш-наперш
разразала напалам бохан свежага жытняга кле-
ба і паднісла палавінку да майго паса:

— Алежка, сыноч! Ты панюхай, як пахне!

Другіх слоў у яе не было, але я ўсё разумеў.
Мы дыхалі цёплым хлебным духам і бачылі адно
і тое ж: жытнюю ніву, накрытую гарачым купа-
лам неба.

Маці казалі:

— Жыццё якое стала ў народа! Вось бы Сам
зірнуў ды парадаваўся!

І яна ўтрапена хрысцілася.

Цяпер бачу яе, чорную, высахлую, на даху
блакаднага лінгградскага дома. Вось яна скі-
дае запальніцу... Вось — награжае касцістым
кулаком у шэрае, грукатлівае неба:

— Нягоднікі! Забойцы! Што яны робяць?

А вось — сядзіць з рыдлёўкай у руках каля
сырні з пяском і моліцца:

— Госпадзі, божа мой міласлівы! Дапамажы
нам адолець гэтага пачварнага Гітлера! Быў бы
Сам жывы, — шэпча яна, — не дазволіў бы пра-
клятушчаму разбойнічаць!

Яна сядзіць з рыдлёўкай у руках, глядзіць з
вышыні на знявечаны горад, думае аб жыцці, аб
сваіх ваюючых і ўжо адваяваўшых дзецях...

Яна і памерла на даху, сціскаючы вузлаваты-
мі пальцамі рыдлёўку, спрадвечную прыладу
земляроба.

МЕМАРЫЯЛЬНЫЯ КУРГАНЫ

У мяне была маці і цэлы свет, вялізны і ра-
дасны.

У майей маці быў толькі я, малодшы.

Я гэта зразумеў са спазненнем, калі яна загі-
нула.

Я ўспамінаю цяпер яе нястомны клопат, які
здаваўся надакучлівым, слёзы, якія здаваліся
смешнымі... Я ўспамінаю яе сялянскі твар, пра-
зрыстыя вочы, шурпатыя, патрэсканыя ад гру-
бай работы рукі.

Я шкадую, што не цалаваў гэтых рук, прыму-
шаў плакаць гэтыя вочы і, саромячыся пшчот-
ных слоў, не гаварыў маці «мамуля».

Маю маці пахавалі ў вялікай і цеснай магіле
Піскароўскіх могілак, каля самых ног Маці-
Радзімы.

Прыходзячы туды, на тое горкае поле, я гля-
джу на Маці-Радзіму, навек застыўшую з гір-
ляндай кветкай. Я ўспамінаю незмаўкачы звод
жаўрука над прэлай зямлёю, гарачыя квалі жы-
та, лес, прапахлы сасной і суніцамі, я адчуваю
даўня пахі дзікай рамонкі, дзёгцю і горкага ды-
му, чую калёсны рып, тонкае іржанне жарабя...

Я хадзіў па зямлі, жывучы яе патрэбамі: чакаў
то дажджу, то ветру, варочаў сена, вывозіў на
поле гной і не ведаў, што такое Радзіма. Я не ад-
чуваў яе, як не адчуваў свайго сэрца, пакуль яно
не балела.

Цяпер мне зразумела: у мяне была адна-адзі-
ная на ўсё жыццё маці, і ёсць — адна-адзіная на
ўсё жыццё Радзіма. У цяжкі час я лягу да яе
ног, як легла мая маці.

Пераклаў з рускай А. КАПУСЦІН.

ПАМ'ЯТАЮ, як незадоўга да вайны ў Шаркаўшчыне, дзе нам прыйшлося сумесна працаваць у райана, Міхась Машара аднойчы ў бяседзе, успамінаючы мінулае, расказаў некалькіх эпизодаў з свайго чырвонаармейскага жыцця ў 1920 годзе. Мне гэта некалькі было здзіўляла. Я ведаў яго як віднага заходне-беларускага паэта і актыўнага ўдзельніка рэвалюцыйнай барацьбы з беларускім панаваннем у Заходняй Беларусі. Але мне не было вядома, што гэтым папярэднічала загартоўка ў агні грамадзянскай вайны. Цяпер, калі выдадзены раманы «Ішоў дваццаты год», чытачы змогуць пазнаёміцца з гэтай менш вядомай, але не менш важнай і багатай, чым другія, старонкай жыцця пісьменніка, бо і новая яго кніжка, як і ранейшыя пра рэвалюцыйны рух у Заходняй Беларусі («Крэсы змагаюцца», «Сонца за кратамі», «Лукішкі»), таксама з'яўляецца аўтабіяграфічнай.

У новым раманы аўтар імкнецца з найбольшай дакладнасцю паказаць падзеі, засцерагаючы ад залішняй белетрызацыі і прыхарошвання іх. Менавіта таму жывыя рысы часу выступаюць у творы ў сваёй пачатковай некрутай чысціні, і гэта складае побач са змястоўнасцю галоўную вартасць кнігі.

Раман «Ішоў дваццаты год» — тыповая хроніка: цераз яго праходзіць адзін «скразны» герой. Паказ усяго бачанага і перажытага ім на працягу аднаго года і складае змест твора. Час, у які адбываюцца падзеі, адлюстраваны ў раманы, асабліва садзейнічаў нараджэнню

М. Машара, «Ішоў дваццаты год». Раман. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1973.

і паскоранаму росту новага савецкага чалавека, у чым мы і пераконваемся на прыкладзе галоўнага героя Міхасы Рубяжэвіча.

Праўда, яго грамадзянская біяграфія пачалася крыху раней: у васемнаццатым годзе ён служыў у валасным рэўкоме, дзяліў панскую зямлю і нават змагаўся з бандамі «зялёных», арыштоўваўся беларускімі акупантамі. Аднак прыход Чырвонай Арміі ў родныя мясціны ў дваццатым годзе стаў пераломнай падзеяй у лёсе васемнаццатгадовага юнака з Дзісеншчыны: ён уступае ў яе рады і праходзіць суровую баявую школу. Гэта імкліва вынесла яго на новыя, шырокія рубяжы жыцця.

Ужо на пачатку наступлення чырвоных войскаў на беларускае земляк Міхась і яго землякі здзяйсняюць гераічны подзвіг. На вядомых толькі ім сцежках яны праводзяць праз балоты чырвонаармейскі атрад, які знішчыў варожыя склады і пасяў паніку ў тыле беларускага, што ў немалой меры прымусіла тых паспешна адступаць. Гэта баявое хрышчэнне дае Міхасю Рубяжэвічу вялікі зарад стойкасці і нязломнасці, які ўсё больш мацее ў будніх франтавых жыцця. Яны не пакідаюць Міхася і тады, калі паспяховае наступленне Чырвонай Арміі спынілася і «пацягнуліся трывожныя, цяжкія і сумныя дні адступлення». Міхасю ў гэты час было асабліва цяжка, бо ён страціў тады свайго лепшага сябра палітрука Якіма Сароку і каханую дзяўчыну Таню Аўчынікову.

Мы ўвесь час бачым, як герой стале. Гэта выяўляецца і ў размове з сябрамі аб пазіі Дзям'яна Беднага, і ў спрэчках з Якімам Сарокам аб незразумелых, на першы

погляд, паводзінах беларускіх сялянін у адносінах да панскай маёмасці, і аб адурманеных працоўных людзях, якія вымушаны былі ваяваць за панскія інтарэсы.

Міхасю вельмі панчасліва з'яўся на добрых настаўнікаў. Самым выдатным з іх быў яго непасрэдны камандзір латыш Свіліс. Гэта сапраўдны

Сталенне Міхасы Рубяжэвіча

камуніст-ленінец, у дакастрычніцкі час ён быў рэвалюцыйна-падпольшчыкам. У ім арганічна спалучаецца высокая патрабавальнасць і прынцыповасць з глыбокай чужасцю і сапраўдным дэмакратызмам. Ён дзеліцца са сваімі падначаленымі апошнім, заўсёды памятае аб іх, прыходзіць на дапамогу, добра разумее рэвалюцыйную сутнасць сваёй эпохі, калі «жыццё ўжо не можа прыняць на доўга акамянелыя старыя формы». Свіліс расчыняе перад сваімі байцамі шырокія далегляды жыцця, што асабліва было важна ў дні п'ядач.

Так, Міхасю, які разам з другімі чырвонаармейцамі апынуўся ў нямецкіх лагерах

для інтэрніраваных. Свіліс, усё ж упэўнены ў перамозе, паказвае перспектыву слаўнай будучыні, што чакае яго, бо «няўдачы часткі нашага войска — гэта толькі прыкры і малазначныя эпизоды ў агульным ходзе барацьбы. А яна вырашаецца ў нашу карысць». Гутаркі са Свілісам вучылі Міхася больш паглыбленай увазе да жыцця, умённю правільна ацаніць сутнасць убачанага. Ён, які раней «далей Дзісны ды Глыбокага нідзе не быў», апынуўшыся ў Нямецчыне і праходзячы праз невялічкі гарадок Віленберг, здзіўляецца яго адметнай чысціні, акуратнасці, парадку. Але вось назаўтра гэты гарад ужо не выклікаў такога наўнага захаплення ў Міхася, бо ён у гэтай чысціні і культуры ўжо разгледзеў «падлакіраваную і завуаліраваную беднасць, вузкасць, цеснату і драбнату». Убачыў ён і той рэзкі класавы падзел нямецкага грамадства, што выявіўся і ў адносінах да інтэрніраваных чырвонаармейцаў. Калі з боку рознага роду багаццяў яны бачылі адно ашуканства, то працоўныя нямецкія людзі ўсё рабілі, каб дапамагчы ім. Так Міхась Рубяжэвіч атрымаў яскравы ўрок інтэрнацыяналізму.

Знаходзячыся ў нямецкіх лагерах, Міхась, як і яго таварышы, ні на хвіліну не забывае аб чырвонаармейскім гонары, аб высокай годнасці савецкага чалавека. Вось чаму ён з сябрамі дае рашучы адпор агентам белавардзейскага «Саюза рускіх людзей у Германіі», які зрабілі спробу завербаваць сярод чырвонаармейцаў ахвотнікаў ісці ў армію Урангеля. Якое незабыўнае ўражанне пакідае

апісанне пераходу чырвонаармейскай часткі на чале з легендарным Гасем на нямецкай зямлі з разгорнутымі сцягамі, пад гукі маршу! Гэта быў сапраўдны парад пераможцаў. І нездарма ж ён выклікаў вялікае захапленне ў рабочага нямецкага люду.

Загартаваным суровымі выпрабаваннямі рэвалюцыйнай вайны, узабагачаным жыццёвым вопытам, да канца адданым вялікай справе Леніна вяртаўся Міхась Рубяжэвіч на радзіму...

Раман М. Машара цікавы тым, што сярод герояў ёсць і гістарычныя асобы. Так, пісьменнік вельмі жыва ўзнавіў карціну таго, як выдатны савецкі паэт Дзям'ян Бедны чытаў у Дзісне свае вершы і як іх горада ўспрымалі чырвонаармейцы і мясцовае насельніцтва. Нямала новага даведаецца чытач пра слаўнага чырвонага палкаводца Гаю.

Сваёй жыццёвай пераканаўчасцю заслугаў ва ўвагі вобраз палітрука Якіма Сарока, што «ішоў праз жыццё не схіляючы галавы». Досыць выразна ў раманы паказаны чырвонаармейцы Кулькін, Пападзюк, Крываручка, а таксама Васіль Блажэвіч і некаторыя іншыя.

Праўда, у раманы вельмі шмат персанажкаў, і, на жаль, аўтар не змог знайсці для ўсіх іх адметных фарбаў. Асабліва засмучае няўдача вобраза Язэпа Хаданічка. Хаця мы і сустракаемся з ім на працягу ўсяго рамана, аднак, не надзелены жывымі індывідуальнымі рысамі, ён не стварае ў нас уражання жывога чалавечага характара.

Мікола ЕРМАЛОВІЧ.

Вокладкі новых кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: Ч. Айтматаў «Першы настаўнік» (пераклад С. Міхальчэвіч, мастак В. Кандэр), В. Палатран «Дзівасіа» (мастак А. Зайцаў).

МАКРОНІСАС — востраў у Эгейскім моры. Кепская, страшная слава ў гэтага камяністага кавалачка сушы, што абмываецца цёплымі паўднёвымі водамі. Тут, адразу пасля заканчэння вайны, знаходзіўся адзін з канцлагераў, створаных грэчаскай рэакцыяй. Палітычныя вязні ссылаюцца сюды і цяпер.

Макронісас стаў сімвалам мужнасці, нескаронасці, апантанай веры ў заўтрашні дзень. Вялікі грэчаскі паэт Яніс Рыцас, які сярод содзень іншых вязняў знаходзіўся на востраве, напісаў цыкл вершаў пад такой назвай. Любоў да свабоды, матывы пралетарскага інтэрнацыяналізму і братэрства гучаць у яго творах. Праўда, вершы гэтыя ўбачылі свет толькі праз шмат гадоў пасля вызвалення паэта. Яны былі выдадзены за мяжой нелегальна. І вось цыкл «Макронісас» — на беларускай мове. А. Кобец-Філімонава па-беларуску перадала мужныя радкі паэта.

Кніжка невялікая, усяго 24 вершы. Але тут той выпадак, калі вартасць твораў вымяраецца не колькасцю напісанага. Нельга не гаварыць аб змястоўнасці пазіі Я. Рыцаса, яе жыццёвай непаўторнасці. Жыццё паэта — гэта жыццё грэчаскага народа.

Сапраўдная пазіія заўсёды была, ёсць і будзе звязана з жыццём працоўнага народа. Яна дзяліла яго бядоты і гора, яна заклікала да барацьбы і змагання. Лёс народа дзялілі і самі літаратары. Вось чаму і Я. Рыцас, непакорны сын гордай Элады,

Я. Рыцас. «Макронісас». Вершы. Пераклад з новагрэчаскай А. Кобец-Філімонавай. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1973.

стаў у шарэнгі змагаюў за светлае заўтра. Чалавек аптымістычны па натуре, улюбёны ў жыццё ён верыў у той дзень, калі святае свабоды і братэрства запылае і над ягонай роднай зямлёй.

К. Кодзіяс у прадмове «Яніс Рыцас — паэт і змагаў» дастаткова поўна расчытае жыццёвы і творчы шлях паэта. Напісан гэты невялічкі артыкул са шчырай улюбёнасцю ў слова Я. Рыцаса, з перакананасцю, што ягоную вольналюбівую пазіію зразумеюць, палюбяць і ў на-

ГОРДАЕ СЭРЦА

шай рэспубліцы. Паэт жа заўсёды вітаў новыя здзяйсненні ў дружнай сям'і Краіны Саветаў.

Цікавы факт: Я. Рыцас дэбютаваў паэтычным зборнікам яшчэ ў 1934 годзе. «Трактары» — так называлася гэтая кніжка. І назву ёй даў верш, што прысвячаўся Савецкаму Саюзу. Паэт усхваляў жыццё ў блізкай і дарагой яму Савецкай дзяржаве, расказаў пра будні першых пяцігодкаў, пра людзей, якія сваёй натхнёнай працай будавалі сацыялізм.

Пачалася другая сусветная вайна, і Я. Рыцас стаў актыўным удзельнікам Супраціўлення. Ён змагаўся супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, якія акупіравалі яго Радзіму. І хоць паэт быў цяжка хворы і прыкаваны да ложка, яго «маленькі пакой» — як успамінае К. Кодзіяс, — стаў нацыянальным рэвалюцыйным і духоўным

цэнтрам. Акрамя сяброў паэта і вядомых прагрэсіўных дзеячаў культуры, там штодзень збіралася моладзь. Рыцас горада расказаў пра Чырвоную Армію, чытаў рэвалюцыйныя вершы, марыў пра тое, якім будзе чалавек пры камунізме».

Супраціўленне ў Грэцыі перамагло. Але нядоўга гордая Элада святкавала сваё вызваленне. На пустынным астраве Эгейскага мора былі пасланы многія ўдзельнікі антыфашысцкага супраціўлення. Сярод іх Я. Рыцас.

Востраў з усіх бакоў акружаны морам. Туга па родных, смутак па загінуўшых; трывога за тых, хто трапіў у іншыя турэмныя зацэпкі, а наўжола змрочны аднастайны пейзаж: «палаткі прыступкамі лезуць па схіле пад самае неба. Палаткі прыбыты да каменя, а шчыльны замазаны ўпартасцю. Сонца гартуе пранік у палаткі, а далегляд перакручаны, як пояс жандара», «Калі-нікалі праплыве карабель»... Усё гэта, вядома, раніць сэрца, трывожыць душу. Але Я. Рыцас і яго та-

Месца знаходжання — востраў Макронісас.

У пачатку цыкла «Макронісас» аўтар зазначае: «Вершы гэтыя напісаны на Макронісасе ў жніўні і верасні 1949 года ў чацвёртым батальёне палітычных ссыльных ішчэ да таго, як нас перавялі ў другі батальён. Ужо тады мы зведалі ўсе жахі. Рукапісы гэтыя захоўваліся ў добра закрытых бутэльках, закапаных у зямлю. Адкапаны ў ліпені 1950 года».

У вершы «Час» пра знаходжанне ў лагерах сказана больш падрабязна:

4-ты батальён Макронісаса.
12 кілаграм.
10 000 зняволеных.
Заходзіць сонца.

Ужогнага з нас на плячах
12 гадзін стомаў
ад каменю, смаргі і сонца,
ад болю за столькі год,
ад упэўненасці ўсяго
жыцця нашага,
і яшчэ ёсць у нас гэты
маленечкі кілунак
з квяцістай хусцінкі
змяркання.

варышы — камуністы. Яны загартаваны ў барацьбе. Вось чаму не падаюць духам, вась чаму упэўнены, што змаганне не закончана, наперадзе новыя этапы мужнасці, нескаронасці:

Моўчкі даём клятву
Дэмакратыі...
Круцім галінку дзікай
— алівы ў руках сваіх
і выраэзваем на зямлі імя
заўсёды адно і тое ж:
імя Свободы...

Вязні доўга ўзіраюцца ў мора, у іх вачах — вера ў свабоду, у тое, што яны таксама змогуць разам з усімі радавацца жыццю. Гэтая упэўненасць робіць вершы Я. Рыцаса аптымістычнымі. Больш таго, радкі наўняюцца надзвычайнай светласцю і пранікнёнасцю, калі паэт у думках звяртаецца да тых, каго неўзабаве павінен убачыць, сустраць, з кім ён падзеліцца радасцю вызвалення.

САМА гісторыя парад-
ніла славянскія наро-
ды. Ля вытокаў гэ-
тай дружбы стаялі вя-
домыя асветнікі: беларусы
Ф. Скарына, С. Будны, В. Ця-
пінскі, Л. Зізаній, С. Полацкі,
балгары Кірыл, Мяфодзі,
Кіпрыян, Г. Цамблак і многія
іншыя. Дзейнасць іх мацавала
сяброўства рускага, украінскага,
беларускага і балгарскага
 народаў. Гэтая дружба загартоўва-
лася ў сумеснай вызваленчай і
рэвалюцыйнай барацьбе.
Пра гісторыю развіцця яе
і расказваецца ў кнізе «Бела-

кул віднага балгарскага вучо-
нага і грамадскага дзеяча
Г. Бакалава аб балгарскай
рэвалюцыйнай літаратуры.
У 1932 годзе ў Мінску
асобным выданнем выйшаў
зборнік апавяданняў бал-
гарскіх аўтараў «Чотнікі» і
сатырычная апавесць А. Кан-
станцінава «Бай Ганю», а ў
часопісе «Полымя» апубліка-
ваны шэраг артыкулаў аб
балгарскай літаратуры.
Аўтары падрабязна расказ-
ваюць таксама аб іншых су-
вязях: паказе савецкіх і бела-
рускіх фільмаў у Балгарыі,
звароце маладых балгарскіх

ДРУЖБАЙ ЗАРУЧОНЬЯ

русь і Балгарыя — дружба,
супрацоўніцтва, братэрства».
Аўтары: Д. Мельнар і
П. Саванкін — прыводзяць
багаты фактычны матэрыял.
Ужо да 10-годдзя Беларускай
ССР прагрэсіўны балгарскі
дружбы шэраг артыкулаў.
У іх наведвалася аб
важнейшых падзеях навука-
вага і літаратурнага жыцця
рэспублікі, аб стварэнні АН
БССР. У маі 1929 года ў ча-
сопісе «Наковална» быў зме-
шчаны артыкул «Сучасная
беларуская літаратура», у
якім разглядалася творчасць
Я. Купалы, Я. Коласа,
М. Чарота, К. Чорнага,
А. Александровіча, К. Кра-
півы і іншых, расказа-
лася пра літаратурныя аб'я-
данні «Маладняк» і «Уз-
вышша».

А ў другім нумары за 1931
год беларускі часопіс «Ма-
ладняк» апублікаваў пера-
кладзеныя П. Броўкам і
М. Хведаровічам вершы
Х. Воцёва, Н. Ланкава,
Х. Смірненскага, апавяданні
Ст. Ліліянава і М. Марчэў-
скага. Быў змешчаны арты-

Д. Мельнар, П. Саванкін. «Беларусь і Балгарыя — дружба, супрацоўніцтва, братэрства». Выдавецтва БДУ імя У. І. Леніна. Мінск, 1973.

пільменнікаў, што друкаваўся
ў «ЛіМе».
Апошні раздзел кнігі
прысвечаны супрацоўніцтву
ў пасляваенныя гады. Вялі-
кая група вучоных і літарату-
раў рэспублікі займаецца
праблемамі балгарскай гісторыі,
літаратуры і мовы:
М. Ларчанка, І. Навуменка,
Н. Гілевіч, А. Супрун, М. Бу-
лахаў... Па колькасці пера-
кладаў на беларускую мову
балгарская літаратура займае
адно з першых месцаў у нашай
рэспубліцы. Толькі ў анталогіі
балгарскай паэзіі «Ад
стром балканскіх» прадстаў-
лены 163 творы 63 паэтаў.
Зборнік «Скарб» пазнаёміў
беларускага чытача з лепшымі
апавяданнямі сяброў.
Традыцыйнымі становяцца
дні літаратурнага абмену кніж-
нымі фондамі бібліятэк, кінафе-
стывалі, сувязі дзеячаў літа-
ратуры і выяўленчага мастацтва.
Безумоўна, кнігу гэтую з
цікаваасцю сустрэнуць чыта-
чы.
Хочацца спадзявацца, што
ў хуткім часе з'явіцца кнігі
і пра сувязі нашай рэспублі-
кі з іншымі краінамі сацыя-
лістычнай сроднасці.

У. КУЗЬМІЧ.

маюць... лёс свету... рукі ка-
муністаў».

...Партыя смутку —
яна строгая сёння,
маўклівая,
і суровая Партыя сёння,
каб не заплакаць,
таварыш,
таму што кладзе твой
чысты партыйны білет
у архіў герояў Народнай
Барацьбы.

Паэт вызваліўся з зацен-
каў Макронісаса. Рэакцыя
зрабіла гэта пад націскам
прагрэсіўнай грамадскай
Грэцыі і за яе межамі. Я. Рыцас у
1956 годзе ўпершыню
прыехаў у Савецкі
Саюз, а, вярнуўшыся
на радзіму, у друку
расказвае аб сваіх ура-
жаннях ад гэтай паездкі. Ён
піша шмат твораў, вершы яго
перакладаюцца на многія мовы
народаў свету. Але зноў
згусціліся чорныя хмары над
Грэцыяй. Пасля фашыскага
пераварту ў 1967 годзе
Я. Рыцас арыштаваны, зна-
ходзіцца ў канцлагерах, але
пад націскам грамадскай
зноў вызвалены.

І сёння актуальна гучаць
радыкі з верша «Час»: «Ах,
мама, цяжкі час перажываем
мы». Я. Рыцас упэўнены,
што:

Вялікія дні нас чакаюць,
мама,
з нашымі вялікімі камянімі
на плячах,
падымаюся ў дарогу смерці,
вялікія гарады пабудуем.

...Кіжка гордага сына Эла-
ды сёння стала набыткам і
беларускага народа.

Ігар ВІШНЕЎСКИ.

Вокладкі новых кніг, якія
выйшлі ў выдавецтве «Мастац-
кая літаратура»: А. Адамовіч

«Хатынская апавесць» (мастан
А. Кашкурэвіч), Ю. Свірка «Ау-
тограф» (мастан Б. Забораў),

Л. Прокша «Стрэлы над ярам»
(мастані М. Бельскі і Ю. Пучын-
скі).

НА ПАЛІЦАХ магази-
наў з'явілася новая
кніга Р. Чарахоўскай
«Танцаваць могуць
усе». Яна патрэбна настаўні-
кам (асабліва выкладчыкам
рытмікі і танца), кіраўнікам
харэаграфічных калектываў,
пільнеражатам і тым, хто
ўзначальвае мастацкую са-
мадзейнасць ці проста хоча
вучыцца танцаваць правільна
і прыгожа.
«Танцаваць могуць усё» —
гэта і назва кнігі, і педаго-
гічны прынтцып, якога нася-
доўна прытрымліваецца яе
аўтар Раіса Чарахоўская, у
мінулым відомая балерына,
цяпер мастацкі кіраўнік і
балетмайстар народнай дзі-
цячай студыі «Мара» Палаца
культуры Белсаўпрофа.

Шчодра дзеліцца аўтар вя-
лікім практычным вопытам,
назпашаным ёю за доўгія га-
ды работы ў студыі. Апрача
таго — і гэта самае каштоў-
нае — у кнізе станоўча выка-
рыстаны матэрыял эксперы-
ментальных урокаў танца,
якія Р. Чарахоўская аргані-
завала ў Мінскай сярэдняй
школе № 16. Такія ўрокі пра-
водзіліся ў Беларусі ўпер-
шыню, і таму, як зазначае
ва ўступе аўтар, давялося
пачынаць з метадыкі скла-
дання праграмы, з вызначэн-
ня рэпертуару для вучняў
розных класаў (з першага па
дзiesiąты), з распрацоўкі пла-
на правядзення ўсёй эксперы-
ментальнай работы, кож-
най тэмы і кожнага ўрока.
Задуму падтрымалі дырэк-
цыя і падкалектыў школы
бацькі. І Мінская школа,
№ 16 стала своеасаблівым
цэнтрам арганізацыі і правя-
дзення ўрокаў бальнага та-
нца. Заняткі наведвалі дырэк-
тары, завучы, настаўнікі

Р. Чарахоўская, «Танца-
ваць могуць усё». На рускай
мове. «Народная асвета»,
Мінск, 1973.

школ Мінска і раёна, а такса-
ма прадстаўнікі іншых гара-
доў краіны.

Так нарадзілася задума
кнігі, у якой цесна зліты тэа-
рэтычны і метадычны матэ-
рыялы. У выданні пэўная
ўвага звернута на спецыфіку
прадмета, на метадыку арга-
нізацыі і правядзення заня-
каў, урока і яго асноўных
этапаў. Шырока пададзены
трэніровачныя практыкаван-
ні, апісанні танцаў, рэперту-
арны апацраваны спіс, пот-
ны матэрыялы і г. д.

ВУЧЫЦЦА ПРЫГОЖАМУ

Аўтар падкрэслівае, што
на ўроках танца вучні пад кі-
раўніцтвам настаўніка павін-
ны не толькі навучыцца тан-
цаваць, але і засвоіць неаб-
ходныя навыкі культуры га-
вядзення: навучыцца быць па-
дзячлівым, стрыманым, вет-
лівым. Вельмі важна, гаворыць
Р. Чарахоўская, ужо з
першых урокаў зацікавіць
вучняў новым прадметам, на-
вучыць іх разуменьне тое істот-
на карыснае, што ён прыня-
се. Коротка і дакладна ска-
зана ў выданні пра тое, што
заняткі трэба праводзіць з
улікам фізічнага развіцця і
псіхалагічных асаблівасцей
вучняў. Пераканаўча падкрэ-
слены таксама думкі пра не-
абходнасць індывідуальнага
падыходу да вучняў, пра
ўменне своечасова зніць на-
пружанне, падтрымаць іх доб-
ры настрой. Пры ўмелай арга-
нізацыі танцавальных уро-
каў, зазначае балетмайстар,
яны, безумоўна, будуць ста-
ноўча ўплываць на эстэтыч-

нае выхаванне дзяцей, на
фарміраванне іх мастацкага
густу.

Прадумана выкладаюцца ў
кнізе тэмы, якія звязаны з
вывучэннем асноўных эле-
ментаў класічнага, бальнага
і народных танцаў. Прыпам-
сі, аўтар не проста апісвае
іх, а і тлумачыць, прапануе,
зыходзячы з уласнага вопы-
ту, як найлепш арганізаваць
і правесці ўрок, каб дамаг-
чыся найбольшых поспехаў.

Ёсць у кнізе і раздзел,
які прысвечана апісанню
танцаў. Сярод іх — старадаў-
нія і сучасныя бальныя і ма-
савыя танцы. Асабліва пры-
емна тое, што ў раздзеле
шырока прадстаўлены харэ-
аграфічныя кампазіцыі, якія
створаны на беларускіх на-
родных матывах. Большасць
з іх пастаўлена ці запісана
самім аўтарам кнігі Р. Чара-
хоўскай. Усяго прапануецца
каля пяцідзясці танцаў, не-
каторыя з іх апісаны падра-
бязна, а іншыя ўключаны ў
рэкамендацыйны апацраваны
спіс.

Разнастайны ілюстрацый-
ны матэрыял (схемы, мадонкі)
дапамагае больш канкрэтна
і правільна ўявіць апісаныя
практыкаванні.

Кніга напісана грунтоўна,
з шчырай зацікаўленасцю
шырока прапагандаваць тан-
цавальнае мастацтва. Яна вы-
значаецца кампазіцыйнай
зладжанасцю, багатым ма-
тэрыялу, навуковай абгрунта-
ванасцю ўзятых у ёй праб-
лем.

Выдавецтву «Народная
асвета» скажучы дзякуі і
тыя, каму кніга непасрэдна
адрасавана, і тыя, каго нао-
гул хваляюць пытанні эстэ-
тычнага выхавання дзяцей.

М. ЯФІМАВА,
кандыдат філалагічных
наук.

ЭЛАДЫ

Калі перачытваеш цыкл «Ма-
кронісас», быццам праходзіш
дарогамі аўтара, разам з ім
радуешся, абуралешся, зма-
гаешся: «і усё ж мы можам
чытаць і тое, што закраслена,
і што не напісана, і тое, што,
пэўна, не ведалі, як выказаць
словам».

Сказана гэта ў вершы
«Сёння» — адным з лепшых
у цыкле «Макронісас». У ім
гучаць матывы братэрства
людзей і працы, іх інтэрна-
цыянальнай еднасці:

...так чытаем
праз горы нашу
Красную плошчу Масквы
з яе урачыстым шэсцем
дэмакратыі ўсяго свету.

Некалькі вершаў Я. Рыцас
прысвяціў памяці таварышаў,
якія загінулі ў турэмных за-
ценках. Зусім зразумела, што
ў творах гэтых гучаць туга і
сум, але ў іх выразна чуюцца
матывы палітычнага адзін-
ства членаў партыі, згуртава-
насці, нездарма ж «тры-

Звыш дзевяці тысяч чыта-
чоў абслугоўвае Мінская біб-
ліятэка № 10. Калектыў біб-
ліятэкараў на чале з загадчы-
цай М. Вішнеўскай шмат кло-
паціцца пра маладых чытачоў.
Папулярнасцю карыстаецца
тут клуб цікавых сустрэч, чле-
намі якога з'яўляюцца студэн-
ты, маладыя рабочыя і вучні
старшых класаў.

Адно з паслядзінняў клуба
было прысвечана тэме «У твор-
часці — шчасце». Пра сваю ра-
боту і творчыя планы расказа-
лі маладым чытачам пісьменні-
кі У. Карпаў і П. Макаль.

Нядаўна госцем клуба была
народная артыстка БССР
З. Браварская. Гутарка яе «Аб
шляхах, якія мы выбіраем» бы-
ла надзвычай цікавай і змя-
стоўнай. Зінаіда Іванаўна гаво-
рыла пра Анадзімчыны тэатр
імя Яні Купалы, пра відомых
майстроў беларускай сцэны.

На здымку — З. Браварская ся-
род маладых чытачоў бібліятэ-
кі.

Фота В. ДУБІНКИ.

ПАСЛЯЗАУТРА, 3 мая, у Баранавічах, а праз тыдзень і ў Чарнігаве тэатры нашай рэспублікі пачынаюць першыя гастрольныя спектаклі гэтага сезона. Да жыхароў Баранавіч прыедзе калектыў з горада над Бугам — Брэсцкі абласны тэатр імя Ленінскага камсамола Беларусі. Лепшыя спектаклі рэпертуару пакажа ўкраінскім глядачам трупы з Бабруйска. Дарэчы, яна ў час гастролі выпусціць прэм'еру, прысвечаную 30-годдзю вызвалення Савецкай Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, — гэта будзе спектакль-песня пад назвай «Я вярнуся...» Аўтар яго, мастацтвазнаўца Алег Санніхаў, зрабіў мантаж песень і паэтычных твораў аб гераічным подвiгу савецкіх людзей у Вялікай Айчыннай вайне. Рэжысёр В. Каралько, мастак К. Бялоў, харэограф А. Дадзішкіліяні і складальнік музычнага афармлення І. Нісневіч праз публіцыстычны напал споведзі, праз франтавы гумар і патэтычны маналог раскрываюць характар патрыёта Краіны Саветаў, славіць яго грамадзянскую самаадданасць.

Сёлетнія гастрольныя падарожжы тэатраў Беларусі, — скажаў карэспандэнту «ЛіМа» начальнік Упраўлення па справах мастацтваў Міністэрства культуры БССР Анатоль Каландзёнак, — будуць праходзіць, галоўным чынам, пад дэвізам: «Ніхто не забыты, нішто не забыта!» У рэпертуары ўсіх калектываў ёсць творы, героямі якіх з'яўляюцца воіны Савецкай Арміі, гераічныя падпольшчыкі ў тыле ворага, слаўныя партызаны, самаахвярныя працаўнікі арсенала нашай Перамогі. На афішах пазначаны п'есы А. Макаёнка («Трыбунал»), А. Махнач («Гаўрошы Брэсцкай крэпасці»), К. Губарэвіча («Брэсцкая крэпасць»), А. Дзялендзіка («Грэшная любоў»), Я. Тарасава («Гэта было ў Магілёве»), В. Быкава («Апошні шанец»), І. Шамякіна («Снежныя зімы») і «Экзамэн на восень» — спектаклі, пастаўленыя і вельмі даўно, і зусім нядаўня прэм'еры. У гэтых творах нацыянальнай драматургіі адлюстраваны гісторыя барацьбы народа за вызваленне савецкай зямлі ад гітлераўцаў. Ваенна-патрыятычная тэма гучыць і ў спектаклях, пастаўленых на п'есах пісьменнікаў братніх рэспублік, — А. Карнейчука, Б. Васільева, М. Ампліава, І. Друцэ, Н. Думбадзе...

ПАДАРОЖЖЫ

БЛІЗКІЯ І ДАЛЁКІЯ

Пасля коласаўцаў мінчане гасцінна сустрэнуць славуці Вялікі тэатр СССР — да нас прыедзе яго оперная трупы са спектаклямі «Сямён Катко» С. Пракоф'ева, «Хаваншчына» М. Мусаргскага, «Пікавая дама» П. Чайкоўскага і «Тоска» Д. Пуччыні.

Акадэмічны тэатр імя Уладзіміра Маякоўскага знаёмы мінчанам па гастрольх 1963 года, калі гэтым калектывам кіраваў выдатны мастак, народны артыст СССР Мікалай Ахлопкаў. Як памятаюць нашы глядачы, тады маскоўскія артысты паказвалі смелую і шмат у чым эксперыментальную работу — «Медзю» Эўрыпіда, яны ігралі на цыркавой арэне і на Цэнтральнай плошчы Мінска пад адкрытым небам. Цяпер галоўным рэжысёрам трупы маякоўцаў з'яўляецца народны артыст РСФСР Андрэй Ганчароў. Яго пастаноўкі «Разгрому» А. Фадзеева, «Марыні» А. Салынскага, «Дзяцей Ванюшына» С. Найдзёнава выклікалі шырокі рэзананс у тэатральной грамадскасці. Затым мы сустрэнемся з трупай яшчэ аднаго тэатра Масквы — імя М. Гогаля. Калісьці гэта была перасоўная трупы, якая абслугоўвала чыгуначнікаў краіны (мела назву Цэнтральнага тэатра транспарту, ён падначальваўся наркамату, а пазней Міністэрству шляху зносін СССР). Сярод яго работ звярталі на сябе ўвагу інсцэніроўкі прозы — «Авадзень», «Блуканне па пакутах», «Бура», «Угрум-рака», «Чырвоныя д'ябалыты», «Калегі». У Беларусь калектыў вазе лепшыя спектаклі бягунага рэпертуару.

Традыцыйнымі сталі абменныя гастролі з Украінскай ССР. І сёлета географія паездак нашых тэатраў ахоплівае такія гарады, як Харкаў, Крывы Рог, Сумы, Драгобыч, Херсон, Нікалаеў, Луцк, Чарнігаў. На гэтых сцэнічных пляцоўках будуць паказаны і апэры, і драмы, і камедыя-рэпартаж «Таблетку пад язык» А. Макаёнка, і «Несцерка» В. Вольскага, і купалаўскія «Прылкі», і «Гераічная песня» паводле рамана «Як гартавалася сталь» М. Астроўскага. Зразумела, нашы творчыя калектывы пакажуць і класіку — творы рускай і заходнееўрапейскай драматургіі: ад Мальера да Запольскай, ад Астроўскага да Нушыча, ад Горкага да Ібсена...

Пасланцамі Украінскага сцэнічнага мастацтва будуць Чарнавіцкі музычна-драматычны тэатр імя В. Кабылянскай, Львоўскі абласны драматычны тэатр імя Я. Галана, калектывы з Роўна, Цярнопаля, Крывога Рога... І тут таксама перш-наперш звяртае на сябе ўвагу афіша — І. Табілевіч, М. Старыцкі, І. Франко, Л. Украінка: сузор'е вядомых драматычных пісьменнікаў! Разам з п'есамі сучасных аўтараў — М. Стэльмаха, А. Каламіяца, А. Лявады, В. Мінко, М. Заруднага, якія творча развіваюць лепшыя традыцыі роднай драматургіі, творы гэтых мастакоў даюць маштабную сцэнічную эпапею жыцця і змагання людзей за шчасце.

Як і ў мінулыя гады, летам часцей будуць адбывацца рэгулярныя сустрэчы артыстаў з сельскімі працаўнікамі. Ужо цяпер распрацаваны дакладныя маршруты абслугоўвання калгаснікаў па раёнах. Асабліва мабільна і шырока мае намер весці такую работу Рэспубліканскі тэатр юнага глядача імя 50-годдзя камсамола Беларусі. На Міншчыне і Гродзеншчыне яго трупы дасць прадстаўленні ў клубных памішканнях, і на палявых станах.

Генеральны сакратар ЦК КПСС таварыш Л. І. Брэжнеў на XVII з'ездзе ВЛКСМ высока ацаніў і падкрэсліў значэнне літаратуры і мастацтва для духоўнага росту і маральнага выхавання моладзі. Яго словы ўспрыняты і дзейчамі сцэны нашай рэспублікі як заклік да далейшага ўздыму ідэйна-мастацкага ўзроўню кожнага творца падрастаннага сучасніку.

Гайдаровы абавязак выхоўваць новыя пакаленні ў духу патрыятычнай вернасці Радзіме і ідэалам камунізма — вось што акрыляе і натхняе сённяшняга артыста.

ЯШЧЭ не зусім аціх рэзананс, выкліканы пастаноўкай гэтага спектакля на сцэне МХАТа. Крытыка ставіла работу мхатаўцаў у шэраг самых значных з'яў сучаснага тэатральнага жыцця, ацэньвала яе як перамогу тэатра на магістральным напрамку развіцця нашага мастацтва.

Што дапамагло п'есе сьвярдоўскага драматурга стаць такім спектаклем? Відца, перш за ўсё тое, што тэатры сёння больш актыўна звяртаюцца да значных тэм рэчаіснасці, да актуальных праблем сённяшняга дня. І калі ў п'есах гэтыя тэмы і праблемы нават толькі акрэслены, тэатр, пры вялікай зацікаўленасці, мае магчымасць сваімі сродкамі надаць ім тую глыбіню, да якой імкнецца. Прынамсі, калектыву коласаўцаў, хай пакуль з некаторымі пралікамі, зрабіць гэта ўдалося.

...На сцэне — мартэнаўская печ. За заслонамі завалачных вокнаў — асляпляльнае полымя. Уладарна запаўняе залу яго роўны, рокатны гуд. Чырвоныя водбліскі мігцяць на стрыманых, напружаных тварах сталявараў. Ідзе вялікая праца. Варыцца сталь.

Гэтая сцэна першай дзеі — адна з лепшых у спектаклі (мастак Я. Нікалаеў). Яна рэзка пераламляе ход падзей, напачатку пабудзённаму звычайных, адразу надае ім значнасць і змястоўнасць.

Праз яе пачынаеш глядзець на ўсё астатняе. Болы бачыць, і большага тады патрабуеш ад бачанага.

Высока, пад самым дахам рабочай пляцоўкі цэха, вісць задымлены транспарант: «Таварышы сталявары! Паліжайце догляд пячэй! Кошт халоднага рамонту: складанага — 200 т. р., сярэдняга — 70 т. р., дробнага — 30 т. р.» Ён не прыдуманы аўтарам п'есы. Рэжысёр спектакля С. Казіміроўскі слова ў слова перапісаў яго ў Запарожжы, у адным з мартэнаўскіх цэхаў. І зрабіў яго дзейным элементам дэкарацыі.

Мы прывыклі да слоў: наша, нашы, наш, Наша зямля. Нашы заводы, нашы школы, наш лес. І вось зноў заклік: «Беражце лес! Лес — наша багацце». І нехта ў тым лесе хваітку не зломіць, бо для яго «наша»

— кроўнае маё. А для іншага «наша» — проста агульнае. Амаль што нічыё. І таму душа не баліць. Абы толькі ва ўласным садзе не прапаў яблык...

Спектакль «Сталявары» ўздымае разуменне «нашага» на якасна новую вышыню. Можна сказаць, на вышыню класавога сумлення. У ім ужо нават не ідзе размова літаральна пра «наша» і «маё». Падыход іншы. Наша, рабочае — значыць самае лепшае. І чыстае, не забруджанае ні абыякавасцю да справы, ні несумленнасцю. Бо, як гаворыць адзін з герояў спектакля, «у нас той у добрыя сталявары выходзіць, хто ва ўсім чалавек... Галоўнае — хто жыве па сумленню... Калі ж думка ў цябе з гнільцою, дык будзь ты хоць распраакадэмік, а плаўка ў цябе такою ж будзе — з душком». І ў словах гэтых немалы сэнс. Годнасць сталявараў. Рабо-

жых». Якая там можа быць правата, калі гэты «чужы» абвінавачвае «нашых» у халтуры, ды праз тое мае яшчэ відавочную асабістую выгуду: «выходзіць у начальства»! Што ж, значыць, кар'ерыст, сволач, для такога турма — самае лепшае месца. І

Уладзімір НЯКЛЯЕЎ

АГНЁМ

«СТАЛЯВАРЫ» Г. БОКАРАВА У БЕЛАРУСКІМ
ДЗЯРЖАЎНЫМ ДРАМАТЫЧНЫМ ТЭАТРЫ
імя Якуба КОЛАСА

чых. Людзей, як яны ёсць. Розныя ў іх характары. Рознае разуменне свайго месца ў жыцці і адказнасці перад грамадствам. Пачынаюць з адказнасці толькі за сябе, самае большае — за брыгаду. І да адказнасці за ўвесь рабочы клас.

Няўрымслывы Пётр Хромаў, якога іграе актёр Я. Шыпла. Нястомны жартаўнік, балагур — ён з тых, каго называюць «свой у дошку». І лепшы падручны сталявара. Першы падручны, лічы, ужо сам сталявар. Сумленнасці яму пазычаць не трэба. Але па характару свайму — дзе наша не прападала — на момант ён можа і паслушліца ёй. Скажаць: «Урэшце-рэшт, мая кватэра з краю». І сцярыць адказ: «Вось і жыві ў гэтым раёне. Найлепшы, скажу я табе, раён».

Ён змаўчыць, толькі перакіне з рукі ў руку «інструмент». І рэзка адвернецца, рушыць да печы. І тут увесь Хромаў. Ён згодзіцца пакуль у што о пажыць і «штатэсамі раёна». Калі тое настойліва прапануе паважаны Хромавым чалавек (сталявар Сартакоў — артыст Ф. Шмакаў). Але прапісаца там пастаянна — гэта ўжо, браты па класу, «міль пардон».

Не знаёмы з сумненнямі ў ацэнках людзей Аляксей Шорын у выкананні артыста В. Дашкевіча. Ён з пароды «свойскіх для сваіх», гарой ідзе за «нашых» і не лічыць патрэбным асабліва разбірацца ў віне ці праваце «чу-

жых». Можна толькі ў самым фінале, здзіўлены паводзінамі «сваіх», разлаваны імі, Лёшка блізі да таго, каб паглядзець на ўсе падзеі іншымі вачыма. Хоць, мусіць, і сам сабе пакуль не прызнаецца ў гэтым.

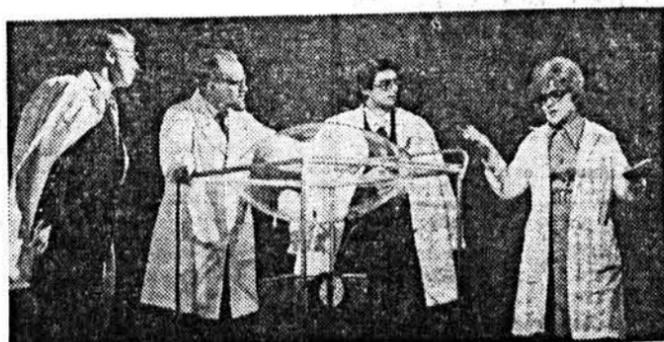
Маўклівы, ураўнаважаны Федар (яго іграе А. Лабанюк) — «На дурную справу напейкі не дам, а на добрую — апошнюю пакладу». Насмешлівы і мяккі Саня (П. Ламан). «Занаканы» ва ўсіх дзючат, колкі іх ёсць у горадзе, Юра Лузін (В. Грушоў). Рацыянальны, памяркоўны Ван Ваньч (П. Бялевіч). Утрапаны Жэчэчка (Я. Фалевіч).

І нарэшце — Віктар Лагуцін.

У інтэрв'ю напярэдадні прэм'еры «Сталявараў» рэжысёр С. Казіміроўскі гаворыць: «Фанатычная апанаванасць праўдай — характэрная асаблівасць Лагуціна. Але яна яго асуджае часам на адзіноцтва... ізаляцыю ад калектыву». Для параўнання варта прывесці словы аўтара п'есы Г. Бокараў: характарызуе персанаж такім «змагаром усімі сродкамі за праўду, за сумленнасць, які ў штыкі сустракае любы кампраміс і сам не заўважае таго, як... ператвараецца ў чалавека, які ўсё на сваім шляху рушыць і ламае, і таму не толькі неспрыемнага, але і небяспечнага». У нечым яны блізкія, гэтыя рэжысёрскія і аўтарскія выказванні. Не бяручы сказаць — свядома ці актёрскай інтуіцыяй, толькі не пагадзіўся з імі цалкам віцескі выканаўца ролі Лагуціна артыст Л. Трушко.

Сцэнічны партрэт яго героя больш складаны. Лагу-

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Камедыю народнага пісьменніка Беларусі Кандрата Крапівы «Брама неўміручасці» паставіў у Акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы галоўны рэжысёр трупы В. Раеўскі. Афармленне мастака В. Герлавана, музыка — С. Карцэса.

На здымку — заслужаныя артысты БССР М. Федароўскі, П. Дубашынскі, артыст А. Памазан і народная артыстка БССР Э. Браваўская ў ролях Уладзіміра Абадоўскага, Барыса Пітравіча Дабрына, Аляксандра Бараксы і Клаўдзіі Кудрыцкай.

цін — Трушко не пакідае ўражання «апанаванага праўдай фанатыка», тым больш чалавека «непрыемнага» або «небяспечнага». Так, ён бескампрамісна — непрымірны да самай малой маны, да расхлябанасці, да безадказнасці ў асабістым жыцці і ў працы. І бескампраміснасць Лагуціна — гэта не знаёмы канфлікт «станоўчага» з «адмоўным». Бо на яго баку толькі знешняя права. Тое, за што Лагуцін стаіць. А тое, як ён стаіць, якім чынам сцвярджае сваю правату, — супраць Лагуціна. Між гэтымі «за што» і «як» прамата яго перарастае ў прамалінейнасць, бескампраміснасць, — у жорсткасць. Гаворачы словамі старога сябра загінуўшага бацькі Лагуціна Варламава, якога іграе А. Шэлег, маладога сталявара сапраўды падпілюе небяспека ператварыцца «з

кожным з рабочых будзе ад Віктара Лагуціна. Зразумела, ад лепшага, што ў ім ёсць. Прафесійнай сумленнасці. Адказнасці за сваю справу і за ўсё, што зроблена рабочымі рукамі.

Выканаўца ролі ў Віцебску паказвае, што ў Лагуціна гэтае разуменне асабістай адказнасці ўзнята да немагчымасці не адказаць за іншых. Ды ў яго, па сутнасці, і няма ніякіх «іншых», нічога «іншага». Гэта яго, Лагуціна, завод будзе замест старога цэха новы, канвертарны. Яго рабочы клас, Лагуціна сябры, стаяць полеч з ім ля мартэнаўскіх печаў. Яго ў гэтых печах варыцца сталь, і яго гарыць полымя... Нават Вова-Нікацін (артыст У. Куляшоў), зонай жыцця якога стала «Гайка», піўнушка ля заводскай прахадной, — так-

Фінал спектакля дзейсны, напружаны. Герой не пакідаюць сцэну, вычарпаўшы слабё: адны — пераможцамі, другія — пераможанымі. У сутыкненні, дзе з кожнага боку ёсць права і неправа, не можа быць аднаго вінаватага. За гледачамі, сведкамі падзей, застаецца прага думаць і выбіраць.

«У найбольш удалых «вытворчых» спектаклях («Чалавек збоку» і «Сталявары») я зрабіў для сябе такое назіранне. Як «ліха» ні закручаны ў іх пачобныя сюжэтныя лініі (а ў «Сталяварах», напрыклад, ёсць і любоўны трохкутнік, і прыгажуня жанчына, якую кахае Пётр Хромаў, не ведаючы, што яна жонка Лагуціна), якія ні ствараюцца пікантныя сітуацыі, тут яны праходзяць другім планам, як нейкі кананізаваны неабходны тэатральны фон. Здаюцца яны лішнімі, непатрэбнымі. У спектаклі «Чалавек збоку», я ўпэўнены, непатрэбнымі зусім. У «Сталявары» — асабістае жыццё Лагуціна, Хромава і Зоі (артыстка В. Бяззубава), гісторыя іх інтымных адносін, калі ўжо яны ёсць, шмат у чым можна папрацаваць і над больш глыбокім раскрыццём характараў. Але толькі пры ўмовах ігры з самым дакладным пападаннем, калі акцёры знойдуць «ніюкі» пераключэння з «вытворчых» сцэн на інтымна-бытавыя, а не будуць высвятляць пытанне «Ці кахаеш?» такім жа чынам, як пытанне «Ці ў час даваць руду?»

Сучасны тэатр імкнецца захаваць на сцэне тэмп нашага жыцця. Гэтым вызначаецца ўсё большая схільнасць рэжысёраў і мастакоў да ўмоўнасці дэкарацый, лаканічнасці іх афармлення. І хоць час ёсць час, але тут тэатр, як відовішча, усё ж нешта страчвае. Таму вельмі добра разумееш гледачоў, якія дружна апладзіруюць, убачыўшы на сцэне «амаль сапраўдныя» мартэны і «амаль сапраўднае» полымя ў іх. Відовішча сапраўды ўражае, тут пастаноўчыкам трэба аддаць належнае (вось толькі на дым з печаў яны, бадай што, перастараліся). У астатнім жа, улічваючы тэхнічныя магчымасці сцэны, можна было б пайсці і на большую ўмоўнасць, бо дынамізму, тэмпу спектаклю пакуль што не хапае даволі адчувальна. Відовочныя «накладкі» ёсць пакуль у асвятленні, у пабудове некарых мізансцен (часта, напрыклад, сталявары, не занятыя ў дыялогу, не столькі працуюць, колькі знаходзяцца ля печаў)..

Усё гэта зразумела — спектакль толькі пачаў жыць. А ў гаюльным, можна лічыць, ён атрымаўся: па сцэне коласаўцаў упэўнена пракочыў рабочы чалавек.

На здымках — народны артыст БССР А. Шэлег (начальнік змены Варламаў), Л. Трушко (Віктар Лагуцін) і Я. Шыпіла (Пётр Хромаў).

Фота С. КОХАНА.

ГАРТАВАННЯ

таго, хто на касцёр ідзе, у таго, хто ў гэты касцёр падкладвае дровы». І калектыў вучыць яго (хоць сам Лагуцін іэтага «працэсу» навучэння і не адчувае) разумна, без «штурмаўшчыны», нават далкатна абыходзіцца з людзьмі, бо і яны ўсё «не супраць» праўды, не ворагі яе. Толькі кожны з іх жыве і па законах калектыву, і па ўнутраных перакананнях. Не лічыцца з гэтым, як робіць Лагуцін, — азначае памыляцца і ў сваім высакародным імкненні да праўды. Яго «апанаванасць» (як рашучасць, што імгненна дзейнасць) — ці такая ўжо дрэнная рыса? Максімалізм («фанатычная апанаванасць», паводле С. Казіміроўскага) — якасць, якая мае ў сабе і нешта чужое для рабочага чалавека, калі ён дзейнічае сярод «сваіх» і дзеля іх інтарэсаў.

сама яго, Лагуціна, адказнасць. І здымаць яе з сябе ён не прывык.

Падобныя Чэшкоў і Лагуцін тым, што абодва прыходзяць «збоку» і абодва пачынаюць «паказваць характар». Толькі Чэшкоў — кіраўнік, яму, з правам загаду, рабіць гэта было лягчэй. А Лагуціна, абуранага тым, што Сартаноў даў руду на нерасплаўлены метал, могуць абняць за плечы і сказаць: «Кінь дурное, Віця... Мы з табой — ніжнія чыны... Халтурка — гэта, вядома, нядобра. Ды толькі ён не адзін такі!»

У запале Лагуцін абзаве сталявараў «лавачнікамі», абвінаваціць іх у адсутнасці прафесійнай сумленнасці, карацей, тут якраз і зробіць усё тое, што паставіць яго, па словах таго ж Варламава, «у веры сваёй на самы край...» А закончыцца спектакль тым, што гэтыя «лавачнікі» працягнуць Лагуціну ў цяжкі час руку дапамогі...

Дарэчы будзе ўспомніць тут яшчэ аднаго такога ж максімаліста — Чэшкова са спектакля «Чалавек збоку», пастаўленага ў Рускім драматычным тэатры па п'есе І. Дварэцкага. Не затым, каб шукаць паміж імі падабенства, бо Лагуцін — гэта не толькі меншых маштабаў Чэшкоў. І ўсё ж сувязь паміж імі самая непасрэдная. Пospех справы Чэшкова залежыць ад таго, колькі ў

«Чацвёрты пазванок» Р. Гаджыева (на лібрэта паводле вядомай сатыры фінскага пісьменніка Марці Ларні) — прэм'ера Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР. Рэжысёр спектакля В. Вярбоўская, дэкарацыі — народнага мастака БССР Я. Чамадурава.

На здымку — сцэна са спектакля.

НАТХНЕННЕ І ГРАЦЫЯ

Імя балерыны Людмілы Сісельнікавай ужо мае пэўны аўтарытэт у прыхільнікаў харэаграфічнага мастацтва. Нядаўня яе работа — партыя Жызэль у аднайменным спектаклі — засведчыла творчы рост антрысы. Разам з пастаноўшчыкам балета А. Дадзішкіліяні яна зноў і зноў «перачытала» танцавальную партытуру ролі, знаёмая ёй яшчэ па дэбютных выступленнях на сцэне Варонежскага тэатра оперы і балета. Цяпер Л. Сісельнікава нібы паставіла Жызэль у кантэст жаночых вобразаў, створаных ёю ў Мінску (Жітры ў «Дон Кіхоте», Адэты — Адэлі ў «Лебядзіным возеры», Мары ў «Бахчысарайскім фантазе»). Зразумела, ножная з гэтых партый абуджае ў балерыны новыя і новыя асацыятыўныя ўспаміны пра перажытае і абдуманае ёю самой, аб тым, што яна ведае пра гэтых герані з літаратуры і ўрокаў у харэаграфічным вучылішчы. Яны — адметныя. На нашу думку, Марыя ў «Бахчысарайскім фантазе» — вобраз, які стварае Л. Сісельнікава, больш «літаратурны»: балерына «перакладае» пушкінскія строфы ў танец, яна і ў музыцы Б. Асафьева шукае водгулле гэтых строф. У дасціпных дыялогах з партнёрамі Кітры больш адчуваецца знаёмства салісткі Акадэмічнага тэатра оперы і балета БССР Л. Сісельнікавай са сцэнічнай гісторыяй увасаблення гэтага вобраза на харэаграфічнай сцэне. Яна ніколі раз уносіць у тэкст партыі нешта сваё, індывідуальнае. Але і «рэха» вучнёўства мы усё ж яшчэ адчуваем...

Жызэль — гэта партыя, у якой больш выразна перадаецца самастойны почыры балерыны. Ужо з першага выхаду Жызэль, дзе крыху наўная музыка А. Адана нібы дае накід да музычнага партрэта сляпскай дзяўчынкі, Л. Сісельнікава раскрывае прытоеную ў душы герані прагу рамантычных пры-

год. Яна і ў танцы сваім перадае захапленне дзяўчыны хараством раіцы ў прыродзе, якая па-сваёму аманпануе яе ўнутранаму настрою. У нечым яе паводзіны і духоўны стан перагукаюцца з тым, што паказвалі папярэднія выканаўцы партыі Жызэль на беларускай сцэне — Ніна Давыдзенка, Клара Малышава, Ірына Савельева. Во ёсць жа ў сутнасці характары Жызэль нешта такое, што абмінуць антрысе было б недаравальна. Назавём гэта «эзернем» харэаграфічнага характары. Але з «эзерня» пэўнага гатунку усё ж расцвітае заўсёды непаўторная кветка. Л. Сісельнікава ў Жызэль, застаючыся вернай агульнаму малюнку партыі, прываблівае глядзельную залу адметнымі нюансамі і штрыхамі, якія надаюць вобразу мастацкую своеасабліваць.

У танцы антрыса быццам лётае. І палёт робіцца амаль гаюльнай харэаграфічнай фарбай, якой расвітвае партыю Л. Сісельнікава.

Добра, што летуценнасць гэтай Жызэль не выключае пэўную псіхалагічную распрацаванасць вобраза Л. Сісельнікавай. Антрыса добра перадае, умоўна кажучы, «эзямное паходжанне» летуценнай натуре дзяўчынкі са старажытнай славянскай легенды, што была па-

кладзена ў аснову балета А. Адана. Дзякуючы таму, што антрыса помніць аб гэтым, у сцэнічным партрэце Жызэль няма сентыментальнасці. Нават тады, калі яна жыве ў зачараваным свеце кахання да Альберта, нешта адрываючы для сябе няведанае, гэтая Жызэль застаецца натуральнай, мы сказалі б, па-ляўска даверлівай і адухоўленай.

Радуе і своеасаблівае танцавальнае кантылена другога акта спектакля «Жызэль», у якім герані выгледзе надзвычай пільчотнай, паглыбленай у стыхны музыкі, якая гучыць у яе ўзрушанай душы.

А ў фінальных эпізодах балета антрыса зноў віртуозна пераўвасабляецца ў наўную дзяўчынку, што так даверліва сустрэла досвітае незбыўнай раіцы свайго жыцця, свайго кахання. Яна сваім танцам і мовай пантэмімі нібы «чытае» пэўныя старонкі свайго біяграфіі. Па-дэ-дэ пакрысе губляе адценні любоўнага дыялога, хутчэй за ўсё тут балерыне і яе партнёру хочацца раскрыць напал мужанага паядынку Жызэль з вілісамі і іх гаюльнай прадстаўніцай Міртай. Ад танца-распачы да танца-закліку спавалля пераходзіць харэаграфічная прамова Жызэль Л. Сісельнікавай. І герані тут выгледзе не менш рамантычнай, чым у першых эпізодах спектакля.

Новая роля Л. Сісельнікавай прынесла ёй заслужаны поспех. Антрысе апладзіруюць і знаючы гэтага вядомага твора, і тыя гледачы, для якіх «Жызэль» — адзін з першых твораў у знаёмстве з харэаграфічным мастацтвам. Эмацыянальнае ўздзеянне, адчуванне зрыленасці, заглябленасць у музычны свет партыі і юнацкая непасрэднасць «вынаваўчання» харатарызауючы балерыну з лепшага боку і на гэты раз.

У. ПАНОУ.
На здымку — Л. Сісельнікава ў партыі Жызэль.
Фота С. ПРАХОЎСКАГА.

Рэспубліканскі тэатр юнага гледача імя 50-годдзя камсамола Беларусі зноў сустраўся з народным пісьменнікам Беларусі Іванам Шамклініным, які на гэтай жа сцэне дэбютаваў некалі першай сваёй п'есай «Не верце цішыні!». На тым тыдні адбылася прэм'ера яго драмы «Знамен на восені» ў рэжысуры Л. Тарасавой (мастак А. Салоз'ў, кампазітар Э. Зарыцкі). На здымку — артысты К. Сянкевіч, У. Макараў, В. Мельнікаў і заслужаная артыстка БССР Р. Маленчанка ў ролях Грачаніка, Тамаша, Радзіна і Ульяны Паўлаўны.

Фота У. КРУКА.

ЯК БЫ ЦЯЖКА ні было партызану, якім бы стольным ён ні быў пасля працяглага і цяжкага паходу, яму хацелася ведаць, што робіцца на фронце і ў савецкім тыле, пачытаць кнігу, газету, паслухаць добрую музыку, спець любімую песню, перакінуцца з сябрамі жартам-прымаўкай.

Такім чынам, у неймаверна цяжкіх умовах барацьбы з ворагам палітыка-масавая работа набывала асабліва важнае значэнне. Трэба было паведамляць партызанам аб усіх падзеях на фронце, раскрываць перспектыву барацьбы і перамогі, адказваць на пытанні, якія хвалюць, падтрымліваць добрым словам.

Сакратар падпольнага абкома партыі Ілья Паўлавіч Кожар, які доўгі час знаходзіўся на ідэалагічнай рабоце, добра ведаў і разумеву людзей. Гаварыў ён, уважваючы кожнае слова і так павольна, што ўслед за ім можна было запісаць літаральна ўсё...

— Благі з цябе прамоўца, Ілья Паўлавіч, а вось думкі твае мне вельмі падабаюцца, — па-таварыску гаварыў начальнік штаба Гомельскага партызанскага злучэння Емяльян Ігнатавіч Барыкін.

Сапраўды, Ілья Паўлавіч не быў адмысловым прамоўцам, але ў гутарцы ён для кожнага знаходзіў добрае, цёплае слова, заўсёды клапаціўся аб чалавеку. Атрымлівалася гэта ў яго неяк проста, натуральна і шчыра, так, што чалавек ад яго ішоў задаволены.

У 1941 годзе галоўнай крыніцай матэрыялаў для палітычнай работы была радыёінфармацыя, ды зрэдку скінутыя нашымі самалётамі газеты і лістоўкі. Сакратар райкома, камандзір і камісар гутарылі амаль з кожным. І гэта ў нейкай ступені кампенсавала недахоп матэрыялаў. Калі партызанскія атрады разрасліся, партызан было тысячы, палітычную работу можна было паспяхова праводзіць толькі абавіраўшыся на шырокае кола партыйнага і камсамольскага актыву. І ён быў створаны.

Больш складанай была справа з матэрыяламі для правядзення палітычнай работы. З сакавіка 1943 года мы пачалі атрымліваць з Масквы газеты, часопісы і брашуры. Але прыбывала іх усё ж недастаткова. Да таго ж і дастаўляліся яны не рэгулярна, таму што вылет да нас самалётаў залежаў не толькі ад надвор'я.

У гэтых умовах асаблівае значэнне мелі такія формы работы — як паліграфічныя, калектыўнае чытанне газет, часопісаў і кніг. На сонечнай палыне — у халаднаватых дні, пад разгалістымі кронамі лясных волатаў-дубоў і елак — у гарачае надвор'е партызаны збіраліся вакол свайго паліграфічнага тара...

Асабліва папулярнымі былі сярод партызан гутаркі аб бягучым моманце.

Вялікую дапамогу ў падрыхтоўцы такіх лекцый аб міжнародным становішчы аказвалі прадстаўнікі ЦК

ВЛКСМ В. Карасёў, В. Таничаў і лектар абкома камсамола К. Ліхачоў. Прачытанні імі гутаркі запісваліся, дапаўняліся свежымі дадзенымі з радыёперадач, газет і часопісаў, мясцовымі фактамі, якія выкрывалі фашысцкі акупацыйны рэжым. Такая форма давала магчымасць падалей значна павялічыць колькасць лектараў і дакладчыкаў, адначасова прачытаць даклады ва ўсіх атрадах і брыгадах, у многіх населеных пунктах.

У склад груп дакладчыкаў, як правіла, уключаліся кіраўнікі партыйных і камсамольскіх арганізацый, камандна-палітычныя работнікі і найбольш пісьменныя і палітычна падрыхтаваныя камуністы і камсамольцы. Сярод іх былі І. П. Кожар, Е. І. Барыкін, А. Ф. Ждановіч, А. І. Казіміраў, І. Я. Палякоў, Я. Е. Квачаў, У. Г. Хамянок, П. І. Дзедзік, М. Ц. Падалак, І. Ц. Зуевіч, С. М. Свядлоў, І. А. Астанюшак, І. М. Дзікан, С. І. Касьянаў, В. В. Юдзін, В. П. Палавінка, М. П. Аніпка, Г. І. Сінякоў, В. Н. Палавінка, А. М. Балхавіцін, А. М. Несцяровіч,

асаблівага няма, і пачалі распываць, што новага перадаюць са сталіцы Радзімы.

— А вось у нас у групе ёсць таварыш, які зусім нядаўна прыбыў з Масквы, ён вам і раскажа ўсе павіны, — адказаў старэйшы групы.

Прысутныя абступілі Косцю.

— Пагутарыць можна, ды толькі, каб сюды не паляцелі фашысты з таго канца вёскі, — адказаў Ліхачоў.

— А яны сюды вельмі рэдка заглядаюць, не падабаецца ім тут. Відаць, мы іх дрэнна частуем, ды і лес блізка. Да таго ж, ужо вечар, — адказала жанчына. Яе падтрымалі прысутныя.

— Для бяспекі мы зоймем абарону за насыпам палатна чыгункі, а вы чытайце даклад, — прапанаваў адзін партызан.

Партызаны занялі абарону, а дзеці па ўказанню старэйшых пабеглі клікаць людзей.

Толькі апоўначы партызаны пакінулі вёску, задаволены тым, што зрабілі вялікую справу. Група жыхароў праводзіла іх да ўзлеску, дзякавала за даклад, прасі-

камсамольскіх арганізацый, брыгад і атрадаў было не так лёгка. І трэба аддаць належнае іх рэдактарам: яны, удумліва і ўмела адбіраючы самае важнае і самае галоўнае, у кароткіх нататках, лаканічнымі сказамі ўмелі даносіць усё гэтае да чытачоў у яснай і выразнай форме. У ліку лепшых рэдактараў можна назваць Аляксандра Іванавіча Казімірава, Яўгена Лукіча Дуброўскага, Міхаіла Пятровіча Кручкова.

Асабліва многа творчай працы і сіл аддаў падпольнаму друку рэдактар газеты «Гомельская праўда» Мікалай Ільіч Пахомаў. Яго вопыт і разумныя парады прынеслі шмат карысці многім раённым газетам.

Газета «Гомельская праўда» заўсёды размаўляла са сваімі чытачамі проста і пераканаўчай мовай, адгукалася на шматлікія надзённыя пытанні, несла да партызан і насельніцтва заклікі абласнога камітэта партыі. Яна заклікала: «Вышэй сцяг партызанскай барацьбы!», «За гонар атрада, за баявую славу партызанскаю!», «Маладзё, да зброі!», «Ніводнага

расстаноўкай людзей, агнявых сродкаў».

Калі паспела збожжа і пачалася яго ўборка, газета пісала:

«Кожны сумленны чалавек, па меры сваіх сіл, павінен дапамагчы ўбраць збожжа сіротам, сем'ям чырвонаармейцаў і партызан. Убранае збожжа можна лічыць сваім толькі пасля абмалоту і захаванасці зерня. Гэта зрабіць не так лёгка, але гэта трэба зрабіць кожнаму сялянину, каб уласная сям'я не намерла з голаду, а жорсткі вораг не карыстаўся плёнам нашага народа». «Варацьба за хлеб у такіх умовах становіцца неабходнасцю для ўсіх і справай усенароднай».

Гэта толькі нямногае з таго, аб чым пісала і да чаго заклікала «Гомельская праўда». Ідучы ў нагу з часам, заглядаючы наперад, яна па праву займала адпаведнае месца сярод тых, хто арганізоўваў і патхняў савецкіх людзей на барацьбу з фашысцкімі акупантамі.

З вясны 1943 года, калі да нас пачалі больш рэгулярна лятаць самалёты з Вялікай зямлі, у палітычнай рабоце сярод партызан і насельніцтва мы змаглі выкарыстаць ужо мастацкі творы, публіцыстычныя артыкулы і выступленні савецкіх пісьменнікаў у друку — такіх, як Аляксей Талстой, Канстанцін Сіманаў, Ілья Эрэнбург, Барыс Палявой, Барыс Гарбатаў. Але часцей за ўсё нам дасылалі творы беларускіх пісьменнікаў — Янік Купалы, Якуба Коласа, Пётруся Броўкі, Міхаса Лынькова, Пятра Глебкі, Кандрата Крапівы, Максіма Танка, Аркадзя Куляшова, Кузьмы Чорнага, Пшэна Панчанкі і многіх іншых. І гэта было зусім заканамернай з'явай, таму што іх творы, якія ўслаўлялі гераічную барацьбу савецкага народа, друкаваліся ў рэспубліканскім друку, што распаўсюджваўся ў тыле ворага. Слова любімых пісьменнікаў, якія заклікалі да перамогі над ворагам у гэты цяжкі час, успрымаліся людзьмі не як асабліва, глыбока запалілі ў іх душы, абуджалі ў іх тую высакароднасць, тое бязмежна ўзвышанае, што вызначаецца паняццем любоў да Радзімы, узмацнялі нянавісць да акупантаў.

У сваіх артыкулах, апаваданых і аповесцях, вершах і паэмах, эпіграмах і памфлетах пісьменнікі трапіна выкрывалі звыраўнае аблічча фашызму, гнеўна асуджалі яго злычынныя дзеянні, з'едліва высмейвалі тупасць і фанатызм, гарача заклікалі народ на барацьбу за свабоду і незалежнасць нашай Радзімы.

ПАЛЫМЯНЫМ СЛОВАМ

Аркадзь РУДАК,

былі першы сакратар Гомельскага падпольнага абкома камсамола.

Набліжаецца слаўнае свята — 30-годдзе вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў. Зноў і зноў прыгадваюцца незабыўныя старонкі мужнай барацьбы савецкіх воінаў і партызан. Аб тым, як змагаліся народныя месціўцы — кніга была га першага сакратара Гомельскага падпольнага абкома камсамола Аркадзя Дзянісавіча Рудана. Ёсць у ёй раздзел, які расказвае, як патхнялі партызан на барацьбу з ворагам на акупіраванай тэрыторыі наша савецкая прэса, палымнае слова савецкіх пісьменнікаў і журналістаў.

Сёння, напярэдадні Дня друку, прапануем чытачам гэты раздзел з кнігі А. Рудана.

Я. І. Рамбаеў, Г. В. Злынаў, Я. Р. Садавы. З добрымі, змястоўнымі дакладамі выступалі А. Н. Захарова і Я. Л. Дуброўскі. Неаднаразова даводзілася выступаць і мне. Выключна вялікую цікакасць да лекцыі і дакладаў выказвала і насельніцтва. У той час, калі партызаны маглі заходзіць у вёску на кароткі тэрмін і, часцей за ўсё, толькі ўначы, савецкія людзі былі рады і лістоўцы, і невялічкія гутарцы. Цяпер жа, калі партызаны былі сталымі наведвальнікамі, насельніцтва пратраўляла больш высокія патрабаванні да нашых выступленняў.

У маі 1943 года лектар абкома камсамола Косця Ліхачоў выязджаў у Жлобінскі і Стрэшынскі партызанскія атрады, каб прачытаць даклады аб бягучым моманце. Пасля вяртання ён раскажаў мне цікавы выпадак.

Група партызан сабралася ў паход на выкананне задання. З ёй пайшоў і Косця, каб у адной з вёсак выступіць з дакладам.

К вечару група падыйшла да вёскі Мормаль Стрэшынскага раёна. Вёска вялікая, раскінулася паабал чыгункі Жлобін — Калінавічы. Трэба было зайсці ў вёску, сустрэцца з людзьмі, даведацца аб становішчы. Як толькі хлопцы з'явіліся на вуліцы, першымі да іх падбеглі дзеці, а за імі пачалі збірацца і дарослыя. Жыхары адразу ж паведамілі, што за чыгункай, на другім канцы вёскі, знаходзіцца гітлераўцы і паліцэйскія. Аднак паведамілі пра гэта так спакойна, нібы ў гэтым нічога

ла заходзіць з навінамі часцей.

Лектары ўвесь час мелі патрэбу ў матэрыялах для абнаўлення дакладаў. Патрэбны яны былі і для паліграфічнай работы. І цяжка пераацаніць тую дапамогу, якую нам аказвала радыёстанцыя «Савецкая Беларусь». У праграме перадач для газет яна штодзённа інфармавала нас аб важнейшых падзеях у жыцці краіны, паведамляла пра падзеі на франтах і за рубяжом.

Выключна вялікай папулярнасцю ў партызан і насельніцтва карысталіся савецкія газеты, брашуры і лістоўкі.

У газетах прачыталася літаральна ўсё — ад перадавога артыкула да аб'яў. Прычым, чыталася з нейкай асаблівай прагнасцю, незалежна ад даўнасці нумара. У кожным радку, у кожным слове савецкія людзі знаходзілі для сябе нешта патрэбнае, карыснае, натхняючае. У гэтым была сіла бальшавіцкага слова, звернутага да савецкіх людзей. Нейк да нас вярнуліся два нумары газеты «Праўда» — адзін з Гомеля, другі — са Жлобіна. Яны набывалі ў многіх чалавечых руках і былі зачытаны да такога ступені, што цяжка было разабраць словы...

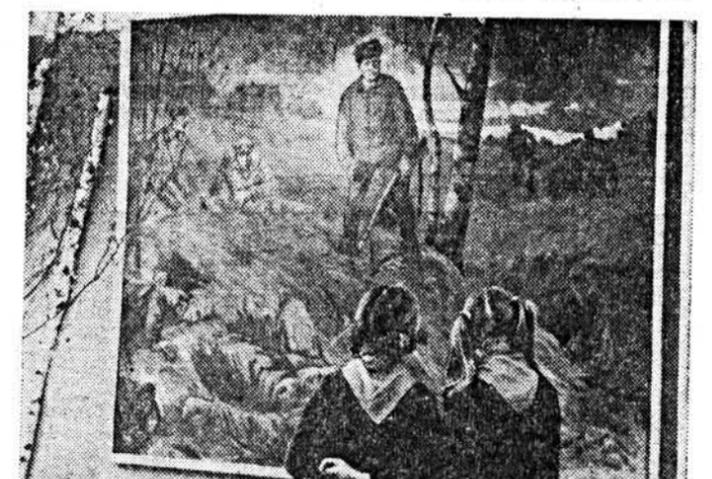
Як баявыя памочнікі абкома і райкомаў партыі выступалі абласная газета «Гомельская праўда» і раённыя газеты. Маленькія па сваім памерам, усёго на адну восьмую фармата газеты «Праўда», лісткі выходзілі адзін раз у тыдзень. Паказанні у іх шматграннае жыццё і дзейнасць партыйных і

фунта збожжа ворагу!». Кожны такі заклік газеты падмацоўваўся матэрыяламі, якія друкаваліся ў ёй. У іх былі канкрэтныя парады: «Каб знішчыць батальён фашысцкіх захопнікаў або калону танкаў на фронце, Чырвонай Арміі трэба проціпаставіць столькі ж жывой сілы, тэхнікі, выдаткаваць вялікую колькасць боепрыпасаў. А каб знішчыць варожую салдатню і яе тэхніку на шляху да фронту, дастаткова групы смельчакоў, якія падарвуць варожы эшалон».

«Каб перамагчы ворага — мала адной храбрасці, яе неабходна дапоўніць майстэрствам выдзнення ўсіх відаў бою».

Гонар і пашана таму камандаванню атрадаў, якое не шкадуе часу і энергіі для навучання партызан і партызанак майстэрству вайны».

«Уменне ваяваць — залог перамогі. Асабістай адвага байцоў у баі камандзір павінен дапоўніць кемлівасцю, майстэрствам бою, умелай

Хто з беларускіх піянераў не ведае імя юнага партызана Марата Казя? Яго імем названы школьны музей партызанскай славы Мінскай 28-й школы, дзе сабраны шмат дакументаў пра яго жыццё і гераічную барацьбу ў час Вялікай Айчыннай вайны. Мастак Ю. Някура прысвяціў юнаму месціўцу карціну, якую назваў «Апошні бой». Аўтар падараваў яе школьнаму музею. Фота А. КРАУЧУКА.

У 30-Я ГАДЫ, у пару першай пяцігодкі індустрыялізацыі краіны, асабістаўскіх атрадаў і варашылаўскіх стралкоў, Соф'я Дзмітрыеўна Лі ўнесла ў асяроддзе мастакоў Мінска баявы, юнацкі запал.

Пасля заканчэння Віцебскага мастацкага тэхнікума С. Лі накіроўваюць выкладчыкам графікі ў Мінскае фабрычна-заводскае вучылішча. Займаючыся педагогічнай дзейнасцю, мастацка адначасова стварае цэлы шэраг карцін і ўдзельнічае ва ўсіх рэспубліканскіх і гарадскіх выстаўках, вядзе вялікую грамадскую работу.

На мастацкай выстаўцы 1935 года сярод лепшых былі адзначаны яе работы «Калгасная электрастанцыя», «Лён», «Агні калгаса».

Пазней крытыка шырока адзначала «Партрэт пагранічніка ў фуражцы» — адну з лепшых работ беларускага жывапісу даваенных гадоў.

Я вучыўся з Соф'яй Дзмітрыеўнай на адным курсе і заўсёды здзіўляўся яе настойлівасці ў дасягненні мэты, велізарнай працавітасці, моцнай волі і ўменню вабіць да сябе людзей.

У першыя дні вайны Соф'я Дзмітрыеўна разам з сынам і 14 сваімі вучнямі пайшла да партызан. І ў лесе, у неверагодна цяжкіх умовах, яна знаходзіць час, сілы і энергію, каб рабіць замалёўкі з натуры — эскізы маслам, якія леглі ў аснову будучых карцін.

Неўзабаве пасля заканчэн-

ня вайны на выстаўках адна за адной пачалі з'яўляцца яе карціны «Партызанская прысяга», «Партызаны ў сяле», «Партызаны ў лесе», «У засадзе», «На варце» і іншыя.

Значную цікавасць уяўляе серыя малюнкаў партызанскіх стаянак, лагер з зямлянкамі, дзе жылі людзі.

Пасляваеннага гледача асабліва вабіла навізнай тэмы і выдатным жывапісным выкананнем «Партызанская зямлянка».

Гэтыя работы С. Лі, зробленыя ўпэўненай рукою мастачкі-партызанкі, з'яўляюцца

карціну за другой. «Партызаны ў вёсцы чытаюць зводку Саўінфармбюро», «На заданне», «Ускладанне вяноў да абліска Перамогі». Яе работы дакладна ўзнаўляюць абставіны, дух часу, і праз шмат гадоў пасля заканчэння вайны Соф'я Дзмітрыеўна працягвае працаваць над гэтай хвалоючай, блізкай ёй тэмай. Яна выношвае новыя творчыя планы, рыхтуе серыю малюнкаў аб рэйкавай вайне партызан, у якой сама прымала ўдзел.

ПОДЫХ СЛАВЫ ПАРТЫЗАНСКОЙ...

наштоўным мастацка-дакументальным матэрыялам. Да злёту ўдзельніцаў партызанскага руху ў Беларусі Соф'я Дзмітрыеўна па-майстэрску вылепіла з гліны своеасаблівы сувенір — партызанскую зямлянку ў мініяцюры. Эскізы былі зацверджаны мастацкім саветам і тыражыраваны ў кераміцы.

Музею баявой славы ў Обалі (радыма мастачкі) С. Лі падарыла тэматычную карціну «Партызаны ў дзюры», напісаную тэмпераментам, жыва.

Пасля расфарміравання партызанскіх брыгад у 1944 годзе Соф'я Дзмітрыеўна па гарачых слядах пісала адну

У задумах мастачкі — і творы пра сённяшні дзень. Пяшчотнасць жаночай душы, глыбокае разуменне прыроды, яе колеравага ладу, жывапіснага асяроддзя робяць яе жывапіс высакародным, нявучым, а пейзажы — лірычнымі, запамінальнымі.

Выразная серыя сібірскага пейзажаў мастачкі. Некаторыя з іх гледачы ўбачаць на персанальнай выстаўцы Соф'я Дзмітрыеўны.

Любімы яе жанр і наюрморт. «Макі», «Гладыёлы», «Васількі», «Кубак чэмпіёнаў» — радуець вока смелым колеравым рашэн-

С. Лі. Партызаны ў дзюры.

нем, уражваюць нечаканай кампазіцыяй.

Перабіраю ў памяці этапы жыцця Соф'я Дзмітрыеўны. Яны творча напоўненыя, маштабныя. Яны патрэбны, каб дадаць некалькі характэрных штрихоў да яе партрэта. Але іх так багата, што ўсіх не пералічыць.

Яна вядзе вялікую грамадскую работу. Больш за 20 гадоў была дэпутатам Мінскага гарсавета, неаднаразова выбіралася сакратаром партыйнай арганізацыі Саюза мастакоў БССР, членам рэвізійнай камісіі, старшынёй мясцовага камітэта.

Уменне спалучаць актыў-

ную грамадскую работу з творчай прыносці ёй вялікае задавальненне. Яна любіць людзей і людзі цягнуцца да яе. Людзям яна аддае свой час, сваю душэўную цэльнасць, сваю шчырасць. У майстэрню Соф'я Дзмітрыеўны Лі заўсёды адчынены дзверы. Для баявых таварышаў-партызан, сваіх калег, рабочых, партыйных і савецкіх работнікаў, школьнікаў.

Мастак-патрыёт, яна заслужана карыстаецца аўтарытэтам і любоўю людзей.

У. САКАЛОЎ,
мастак.

«Няхай кожны двор твой і вёска, кожны лес і пералесак, кожны загон нашай зямлі стануць смаротным прыпінкам для нямецкіх крыважэрцаў. Беларусы ніколі не аддадуць нямецкім захопнікам сваёй волі, сваёй зямлі, сваёй незалежнасці» — выказваючы думкі і спадзяванні беларускага народа, гаварыў Якуб Колас у 1942 годзе на Другім усеславянскім мітынгу ў Маскве.

І як набат, гучалі ўзрушальныя радкі Янкі Купалы:

«Партызаны, партызаны,
Беларускія сыны!
За няволю, за кайданы
Рэжце гітлераў паганых,
Каб не ўскрэслі век
яны...

І бадай не было ніводнага партызана Беларусі, які б не лічыў сваім абавязкам паўтараць гэтыя радкі вялікага паэта.

«Яны агалілі нашчэнт,
У морак ахуталі сёлы,
Над краем прышлі панаваць
Расстрэлы, пакуты, турма...
Не змірыцца з гэтым
Стары палясоўшчык
Ен крыўду збірае ў душы,
Больш месца для
крыўды няма»

— пісаў Пятрусь Броўка, характарызуючы становішча ў тыле ворага і рашучасць беларускага народа адстаяць свой родны край.

Да барацьбы з ворагам заклікаў у тыя грозныя дні Максім Танк:

«Вастрыце і куйце зброю
Браты мае і сябры!
Пабіра гадзіна помсты
Адважна ідзе ў бой...»

Вуснамі маці бласлаўляў воінаў і партызан Пятро Глебка.

«Ідзі мой сын, — гаворыць маці, — Будзь непахісным у баю За мір і шчасце ў нашай хаце, Спакой і моладасць тваю.

Цябе на гэтыя паходы блаблаўляю, сыне мой, нянавісцю твайго народа і шчырай любасцю сваёй».

І вуснамі партызана адказваў на гэты заклік Аркадзь Куляшоў:

«Хоць я з барадою і ў гэтым адзенні, а толькі былое не ўмерла сумленне. Хоць пальцы грубымі сталі — не ўмерла, душыць буду імі нямецкае горла».

І не было літасці ворагу... «Я веру — зноў прыйду туды.

Дзе Сож звініць і гоніць хвалі, Дзе ў старыну мае дзяды Вясну зялёную гукалі...

І ў гэтым велічным баю Нязломны будуць нашы сілы,
Я знаю, у бітве адстаю Свабоду нашу, край наш млы»

— з верай у немінучую нашу перамогу гаварыў Антон Бялёвч.

Бязлітасна біў ворага сваёй сатырай Кандрат Кандратавіч Крапіва. Заўсёды панавала сярод партызан вясёлае ажыўленне, калі чытаўся твор Міхаса Лыпківа «Дзед Аўсей і Палашка». Слухачам вельмі падабалася лёгкая форма выкладання, паказ кемлівасці і смеласці савецкіх людзей, уважлівых п'сьменнікам у вобразах Аўсея і Палашкі.

«Усе кіпіць у мяне. Так і біў бы, душыў, зубамі грыз горла праклятаму фашысту» — можна было чуць, калі чыталіся творы беларускіх п'сьменнікаў.

У жніўні 1943 года я вар-

таўся з Уваравіцкага партызанскага атрада імя Шчорса ў штаб злучэння. Перапраўіўшыся на лодцы праз раку Днепр, па дарозе зайшоў у вёску Глыбаў Рэчыцкага раёна.

Гэтая вёска знаходзілася на граніцы партызанскай зоны. Непадалёк ад яе ўскраіны стаяла невялікая група людзей — чалавек 10—12, пераважна жанчын пажылага ўзросту. Усе іншыя знаходзіліся ў полі, убіралі ўраджай. У цэнтры натоўпу я убачыў партызана з вінтоўкай, які аб нечым гаварыў. Калі я падышоў і прывітаўся, партызан паведаміў, што ён з Рэчыцкага атрада імя Варашылава і па заданню палітрука праводзіць палітінфармацыю — вось прачытаў зводку Саўінфармбюро, а цяпер знаёміць з матэрыяламі газеты «Правда».

Прачытаўшы пры мне некалькі артыкулаў, партызан дастаў з кішэні спісанья аркушы і пачаў чытаць верш Пімена Панчанкі «Дарагая мая Беларусь»:

«Я нямала прайшоў дарог
А цябе такой, непаўторнай збярог...

Бой мацісе,
Я хутка к табе прыйду,
Да грудзей набалелых тваіх прыпаду,

Пакланюся лясам і палеткам шыронім...

Асушу твае слёзы,
Залячу твае раны,
Кожны ліст я распраўлю рукою старанна,
Узняму з папілшчаў твае гарады я, Насаджу каля вёскі сады маладыя,

Каб ты вечно цвіла І ў шчасці расла,
Дарагая мая Беларусь!»

Было відаць, што верш вельмі хваляваў партызана, і чытаў ён яго з вялікім пачуццём, дакладна і выразна ўзмаўляючы кожнае слова. Гэтае хваляванне ахапіла

ўсіх прысутных. І калі ён закончыў чытаць, па шчоках жанчын каціліся слёзы.

Не вытрымаў, расчуліўся і сам агітатар.

Я паспрабаваў падбадзёрчыць прысутных, але мяне перабіла жанчына.

— Як жа, мой сыноч, не заплакаць, калі тут кожнае слова такое някучае...

І жанчына напаміла пра падзеі, якія ва ўсіх нас былі свежыя ў памяці. 13 чэрвеня фашысцкія войскі ў час карнай экспедыцыі супраць партызан нашага злучэння жорстка расправіліся з мірным насельніцтвам многіх вёсак Рэчыцкага раёна. У ліку забітых было шмат дзяцей, старых і бабуль, многія трупы настолькі скалечаны, што сваякі і блізкія, якія засталіся ў жывых, апазнавалі забітых толькі па адзенню.

Калі ўсе супакоіліся, партызан аб'явіў:

— А цяпер я прачытаю яшчэ адзін верш гэтага ж паэта...

«— Не знаю, хто ты — баявы ўралец,
Ці дужы, каранасты сібрак,
Падправіўшы шынель і ранец,
Прайшоў ты першым па маіх барах.

Ты першым кроплі горкіх слёз сіроцых Сваёй рукою з дзіцячых твараў сцёр.

Ты першым паглядзеў прыветна ў вочы Бацькоў маіх любімых і сясцёр...»

— Няхай бы хутчэй ужо, няхай бы хутчэй прыйшлі нашы, — загаварылі жанчыны, калі агітатар закончыў чытаць верш.

— Хутка, хутка прыйдуць! — адказаў агітатар. — Самі ж чулі зводку Саўінфармбюро!.. Так што ўжо не за гарамі вызваленне...

Людзі ажывіліся, радысны ўсмешкі асвятлілі твары. Ішла размова пра тое, што ўжо нядоўга засталася чакаць прыходу Чырвонай Арміі.

Гутарка падыйшла к канцу. Мы пачалі развітвацца.

— Прыходзьце да нас часцей. Калі пачуеш роднае, блізкае сэрцу слова свайго чалавека, на душы лягчэй становіцца. — гаварылі жанчыны.

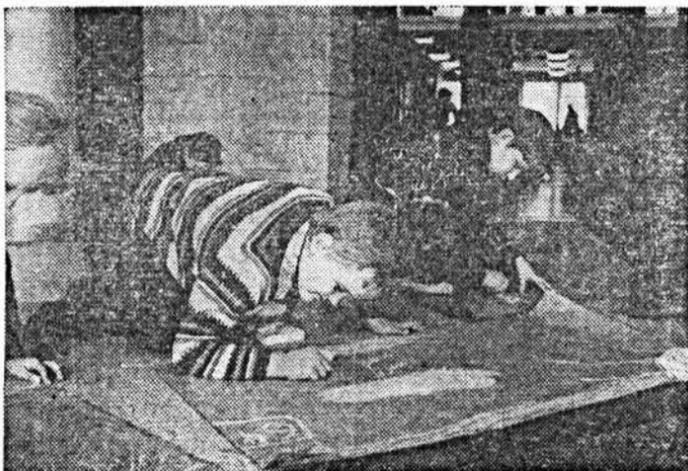
— Вы тут адзін? — спытаў я ў партызана, калі людзі развіліся.

— Мы тут удвух, — адказаў ён.

— А дзе ж ваш таварыш? — А ён на краю вёскі ў засадзе, назірае за вёскай Унорыцай, — растлумачыў партызан. — Адтуль у любую хвіліну могуць вярнуцца фашысты. Таму і рашылі, што аднаму дзеш знаходзіцца ў засадзе, а другому — праводзіць гутарку.

Шмат разоў успамінаў я потым гэты эпізод. Час вырваў з памяці прозвішча партызана-агітатара. Тады я таксама не пацікавіўся і не запісаў прозвішчаў удзельнікаў гутаркі, а цяпер вельмі шкадую. Але прыгаданы эпізод яскрава характарызуе працу сціплага працаўніка ідэалагічнага фронту ваеннага часу, байца, які змагаўся і з ворагам, і за душы савецкіх людзей. Я кажу «сціплага» працаўніка таму, што ён не меў спецыяльнай падрыхтоўкі агітатара, не прэзентаваў на большае, як прачытаць тое, што напісана другімі, але чытаў з вялікім пачуццём, жаданнем растлумачыць сэнс нашай барацьбы з заклітым ворагам.

А колькі іх, такіх вольных сціпых байцоў палітычнага фронту, знаходзілася ў гэты час у іншых беларускіх вёсках і пасёлках, несучы народнае слова партыі, натхняючы на новыя баявыя подзвігі!

У МІНСКОЙ дзетвары было сапраўднае свята. Больш засто дзяўчынак і хлопчукоў сабраліся ў нядзелю ля Палаца культуры Мінскага камвольнага камбіната, каб прыняць удзел у сваім традыцыйным конкурсе малюнка на асфальце.

Праўда, надвор'е кожную хвіліну трывожыла, то дождж сыгне, то снег. Але гэта нікому не сапсавала настрою. Як толькі каларыя вылязла з рук, дзеці забыліся і на журы, і на балельшыцы. Кожны аддаўся сваёй фантазіі і натхненню.

Хутка на лістах паперы пачалі з'яўляцца кэмічныя караблі, дзіўныя краіны, розныя звыры і незнаёмыя, але такія блізкія кожнаму куточкі родных мясцін.

У той на дзень журы падало вынікі конкурсу. Былі адзначаны лепшыя работы за найбольш удалае ўвасабленне кэмічнай тэмы і тэмы працы, за лепшы партрэт і пейзаж, за самы выразны малюнак.

Пераможцамі конкурсу сталі браты Саша і Сярожа Ясанава.

Фота У. КРУКА.

У ПАДНЯБЕССІ звонка пералівалася па-веснаму светлая песня жаўрука. Адкуль яна, гэтая песня? Адкуль яна тут, сярод гарадской мітусні, гэтай птушка, знаёмых гукі палявога жыцця? Дзяўчына, адкінуўшы галаву, да болю ў вачах углядаецца ў неба. І ўсмехаецца: адкрыта, радасна, шчасліва. З гэтай песняй злілася для яе ў адно і свежасць раніцы, і высокае чыстае неба. І ціхі ўсплескі Нёмана...

Гэтае дзіўнае па сваёй прыгажосці месца ў родным Гродна — Замкавую гару, яна, бадай, любіць больш за ўсё.

І бывае тут вельмі часта. І не толькі тады, калі пачынае адсюль экскурсію па горадзе. Прыходзіць і проста так: каб адпачыць, «падыхаць», паводле яе слоў, «старадаўнасцю». А сёння — выхадны, і яна завтала на Замкавую задоўга да пачатку экскурсіі.

З гары добра відаць горад, велічны прыгажун Нёман. Дзяўчына ўслухоўваецца ў ранішняе песні жаўрука, углядаецца ў даўно знаёмыя контуры горада.

Знаёмства наша адбылося на Замкавай гары. Вольга Цімашэнка — экскурсавод Гродзенскага бюро падарожжаў і экскурсій.

Наогул прафесія ў Вольгі другая. Год назад яна скончыла Беларуска інстытут народнай гаспадаркі. І цяпер яе асноўная работа ў абласным трэсце «Гроднаводбуд», дзе яна працуе старшым інжынерам.

А як жа з бюро падарожжаў і экскурсій? Сваёй «экскурсаводнай службе» яна з задавальненнем прысвячае вольны час.

СТО

З ДАВАЛАСЯ, зноў у Карму варнулася вясна. Ды толькі без салаўінай песні, без хмельнага паху бэзу, — з пакоўкай лістотай на дрэвах.

Знаёмай сцяжынкай Міхаіл Апанасавіч ішоў у школу. Але сёння яго не крапала сонечная раніца. З галавы па-ранейшаму не выходзіла думка: што яму рабіць? Месяц таму назад яго выклікалі ў Гомельскі ўніверсітэт, угаворвалі на новую пасаду. Маўляў, што табе, Дзмітрыеву, кандыдату педагогічных навук, Герою Сацыялістычнай Працы, Кармянская школа-інтэрнат? Справу ты там наладзіў добра, больш таго, за апошні час у школе-інтэрнаце склаліся свае традыцыі, вопыт па выхаванні дзяцей стаў вартай для пераймання іншымі школамі, то чаму гэты вопыт не выкарыстоўваць у больш шырокіх маштабах? От яму і прапанавалі тады пасаду на кафедры педагогікі Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Прызнацца, Міхаілу Апанасавічу было прыемна чуць гэту прапанову. Але ж і развітвацца з Кармяншчынай цяжка. Усё яго жыццё прайшло тут. Многае зроблена, многае хочацца зрабіць... Дык як быць...

Непрыкметна мінуў час. Сёння Дзмітрыеву трэба не пазней дзесяці гадзін пазнацца з работнікам універсітэта: сказаць сваё канчатковае слова.

Міхаіл Апанасавіч узышоў на гарбаты масток, абавёрся на парэнчыну і, цяжка ўздыхнуўшы, зірнуў на гадзіннік — можна было б ісці ўжо і ў школу. І ён няспешнай хадой пакрочыў па сцяжынке: яшчэ крыху пабудзе адзін, абдумае свае дзённыя клопаты... А іх — ой, колькі! Лічы — не пералічыш... Вунь які дзень не вяртаецца ў інтэрнат Юрка-ўцякач. Чацвёртыя суткі няма гэтага падшыванца, што так уеўся выхаванцам, асабліва яму, дырэктару. Бясконцыя ж гісторыі з ім.

...За якія тры гады Юрка пераймаў не адну школу. Нарэшце работнік з гомельскага дзетпрыёмніка прывёз яго ў Кармянскую школу-інтэрнат. Цікава, калі Юрку

прывялі ў кабінет, ён адразу ж спытаў у Дзмітрыева:

— Гэта вы дырэктар?

— Я. А ты той самы хлопчук, які хоча вучыцца ў нашай школе? — у сваю чаргу пераняў Міхаіл Апанасавіч.

— Я не буду вучыцца і ў вашай школе...

І ён адразу натапырыўся. — Ну, гэта яшчэ мы пачынам, — усміхнуўся дырэктар, — а пакуль адна просьба ў мяне.

Міхаіл Апанасавіч абняў яго за плечы, падвёў да акна і, паказаўшы ў куток школьнага двара, папрасіў:

— Збегай, калі ласка, і выгані з кветніка гусей. Бацькі, якія ў нас газоны прыгожыя... Нягэжа, што гусі іх пуюць.

Юра збянтэжыўся.

— Ну, збегай, збегай. Тут не вытрымаў работнік дзетпрыёмніка:

— Не, таварыш дырэктар, спачатку падпішыце акт, што вы яго прынялі, потым куды хочаце яго пасылаіце...

— Не турбуйцеся наконт акта. Падпішу. — І да хлопчыка: — Бяжы, бяжы. Толькі ж як цябе завуць?

— Юрка... — І, падумаўшы, дадаў: — Юрый Канстанцінавіч.

— А мяне — Міхаіл Апанасавіч. Не забудзеш, пакуль гусей выганіш?

— Не забуду. Я зараз.

І пабег, задаволены.

Выгнаў гусей і вярнуўся ў кабінет. Спытаў, як стары знаёмы:

— Ну, што цяпер будзем рабіць?

Назаўтра Юрка цярпліва адседзеў адзін урок, а на першым перапынку ўцёк у Гомель. Недазе здарыўся паведаваць, што ён нібыта член Таварыства па ахове помнікаў культуры і ў адной гомельскай школе вырашыў правесці збор членскіх узносаў. У некалькіх зборшчыкаў нават забраў грошы.

...Якія толькі захады не прымаў Міхаіл Апанасавіч, каб Юрка не ўцякаў са школы. Дырэктар амаль заўсёды даваў яму «самыя сур'ёзныя» даручэнні, скажам, занесці ў раённую арганізацыю дзелавую паперу. Аднаго разу Міхаіл Апанасавіч накіраваў Юрку з пакетам да старшы-

ні Кармянскага райвыканкома, у якім была заяўка на дадатковыя сродкі для патрэб школы. Юрка дарогай прачытаў тую паперу і з парoga пачаў пераконваць старшыню райвыканкома, што дадатковыя сродкі абавязкова трэба адпусціць...

І зноў уцякаў са школы Юрка...

Доўга разважаў Міхаіл Апанасавіч над «цяжкім» характарам хлопчука. У школе-інтэрнаце больш за чатырыста хлопчыкаў. Іх жыццё, вучобу, адпачынак трэба накіраваць па адным рэчышчы. І самае значнае ў выхаванні, навучанні, у рэшце рэшт, самае галоўнае ў рабоце дырэктара — гэта вялікая вера ў тое, што выхоўваеш людзей камуністычнага светлагляду. Ёсць, абавязкова, ёсць магчымасць і з Юрка выхаваць сапраўднага чалавека.

Аднойчы сярод ночы Міхаіл Апанасавіч пачуў, як нехта зайшоў на ганак яго дома, кашлянуў, а потым пастукаў у дзверы. Міхаіл Апанасавіч адчыніў дзверы: на ганку стаяў Юрка.

— Непакоіцеся за мяне?.. Вось рашыў зайсці...

За сталом, калі Міхаіл Апанасавіч пачаставаў яго чаем, Юрка раскажаў, як пасля заняткаў ён паехаў у Доўск. Там сустрэў работніка Гомельскага дзіцячага прыёмніка, якраз таго лейтэнанта, які некалі даставіў яго ў школу. Лейтэнант параў яму вярнуцца ў Карму. І вось ён вярнуўся. Паабяцаў ніколі не прапусціць заняткаў. Даў часнае слова, што ён са школы больш не ўцячэ.

Дырэктар паверыў Юрку, і вось — зноў яго няма. Зноў перад ім канкрэтны выпадак, на які не можа даць адказу самы лепшы падручнік педагогікі.

І ўсё ж дырэктар быў перакананы, што Юрка вернецца, што з яго можна і неабходна выхаваць грамадзяніна. А як, якім чынам, калі яго няма ў школе...

Пасля заняткаў Міхаіл Апанасавіч паехаў шукаць Юрку.

Дзень, як і раніца, быў цёплы і ціхі. Праз шкло кабіны прыпякала сонца, было відаць, як у паветры плавала

павуцінне — на двары стаяла бабіна лета.

Кожны раз, калі Міхаіл Апанасавіч праяжджае паўз Бялёва, ёсць час — спыніцца, няма — то хоць прыцішыць хуткасць. Тут, непадалёк ад Бялёва, 23 верасня 1921 года ў педагога Апанаса Максімавіча нарадзіўся пяты сын, Міхаіл...

— Вырасціла дзесяць, жывых дзевяць засталася, — успамінае маці-геранія Праксюя Сцяпанавна. Ёй цяпер недазе каля васьмідзесяці год. Успамінае і не хавае гошару: — Мае дзеці ніякімі хваробамі не хварэлі. Толькі адзін Васыля запаленне лёгкіх перанёс. Дзеці дзяцей памага-

НАШ КОНКУРС
ТАБЕ
ПЯЦЬ ГОДАК!

КАЛІ РАСТЕ

лі гадаваць. А як жа! У вайну бацька ваяваў, а са мной — сямёра дзяцей. Міша пайшоў у партызаны. Васылю, меншага, цягаюць тузаюць за брата, а я, матка, бегу следам, плачу...

У канцы 1943 года ў белым салдацкім кажуху з аўтаматам на плячы Міхаіл Дзмітрыев прыбыў у распраджэніе Гомельскага абкома партыі.

Яму сказалі: — Добра б было, калі б вы прысвяцілі сябе народнай асвеце.

І ён працаваў дырэктарам Журавіцкай сярэдняй школы, затым — загадчыкам Кармянскага райана. Вучыўся ў вышэйшай партыйнай школе. Доўгі час быў дырэктарам Кармянскай школы № 2, якая з цягам часу стала адной з лепшых у рэспубліцы.

Аднак тое, што, скажам, учора было добрым, за што

хвалілі Дзмітрыева, сёння ўжо не зусім адпавядала патрабаванням часу. І ён пачаў цікавіцца педагогічнай літаратурай, вопытам лепшых педагогаў краіны. Неяк натрапіў на першы артыкул дырэктара Паўльшскай сярэдняй школы Васіля Аляксандравіча Сухамлінскага. Потым вырашыў з'ездзіць у Паўльш.

— У Сухамлінскага я пераняў не толькі лепшыя метады працоўнага выхавання, — успамінае Міхаіл Апанасавіч. — Я заўважыў, што гэты ўдумлівы, вельмі сур'ёзны педагог працуе па нейкай іншай сістэме, чым я. Якое званю, скажам, ні вазьмі ў рабоце школы, у Сухамлінскага яно на належнай вышыні. Ён не захапляўся якім-

Мікола ГРОДНЕЎ

— Цікава сустрэна з новымі людзьмі, — тлумачыць дзяўчына. — А экскурсіі заўсёды адкрываюць нейкі свежы штырх у чалавеку. І зноў жа — горад... Гродна — старадаўні горад Беларусі. Мяркуюць самі: у нас толькі гістарычных помнікаў больш за 120! Ёсць пра што раскажаць, ёсць што паказаць і ў новым абліччы яго сённяшняй явы.

А з чаго ўсё пачыналася? Далучыла Вольгу да гэтага цікавага занятку сястра, якая ўсе гады вучобы ў педа-

Вольга знаёміла гасцей з Херсона з памятнымі мясцінамі Гродна.

Цяпер, калі працоўныя нашай рэспублікі рыхтуюцца святкаваць 30-гадзевы вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, яна, натуральна, шмат увагі аддае гэтай тэме.

А раскажаць ёсць пра што. Гродзенцы свята шануюць імёны тых, хто адстойваў свабоду і незалежнасць Радзімы ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Адна з вуліц горада носіць імя актыўнага ўдзельніка абароны Гро-

ШЛЯХОЎ, СТО ДАРОГ...

гагічным інстытуце імя Я. Купалы праводзіла ад бюро экскурсій.

— Я часам бачыла, — гаворыць Вольга, — з якім захапленнем рыхтавалася сястра да чарговай экскурсіі. Неяк узяла з сабой і мяне. Ой, як спадабалася! Паралла паступіць у школу экскурсаводаў. Яе я закончыла летась. З таго часу і «прапісалася» да бюро...

— Што, на ваш погляд, найбольш важна ў рабоце экскурсавода?

— Па-мойму, — адказвае яна, — умець знайсці кантакт з групай, у якой ты будзеш ідзім. Расказаць трэба жыва, даверліва. Вельмі ж важна, каб у кожнага гасця нашага горада заставаўся ў сэрцы добры ўспамін, каб ён яшчэ раз захацеў наведаць Прышчэманскі край.

Экскурсавод В. Цімашэнка засталася вернай свайму творчаму крэда і ў час, як кажуць, звычайнай, але такой цікавай і змястоўнай экскурсіі, у якой і мне давялося прыняць удзел. Тады

дзеншчыны генерал-лейтэнанта інжынерных войск, прафесара Д. Карбышава. У лютым 1945 года фашысты закатавалі патрыёта ў лагеры смерці. За стойкасць і мужнасць, праяўленыя ў барацьбе з гітлераўцамі, яму пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза. Многія вуліцы названы імёнамі герояў-вызваліцеляў, слаўных землякоў — генерала арміі А. Антонова, генерал-палкоўніка Н. Паўлюшкага.

Пабывалі госьці ў гарадскім парку ля брацкай магілы, дзе пахаваны дзесяткі воінаў Савецкай Арміі. Сярод іх Герой Савецкага Саюза Юрый Іўлеў і Вольга Санфірава, бяспрашная партызанка Вольга Соламава, член Беларускага падпольнага абкома камсамола Іван Скрыннік і іншыя. Экскурсанты наведлі Курган вечнай славы, што непадалёку ад хімкаамбіната імя С. О. Прытыцкага.

Цікаваць у турыстаў заўсёды выклікае і знаёмства з новым Гродна, з яго прыгожымі мікрараёнамі, пра-

Вольга Цімашэнка (крайняя справа) знаёміць турыстаў з гісторыяй Гродна. Фота аўтара.

мысловымі новабудовамі — хімічным камбінатам, заводам капраляктама, камбінатам будматэрыялаў, прадзільна-нітачным камбінатам...

Праз увесь расказ экскурсавода праходзіць адна думка: сённяшняе Гродзеншчына квітнее, бурна развіваецца. Кожны дзень нараджаецца нешта новае, добрае, светлае. Для савецкіх людзей, для іх шчасця.

— Гэта асабліва важна падкрэсліць экскурсантам цяпер, напярэдадні выбараў у Вярхоўны Савет СССР, — гаворыць мне Вольга. — Ды і ў самой сэрца не нарадуецца, калі ходзіш па новых вуліцах горада, уздоўж якіх

выраслі прыгожыя шматпавярховыя жылыя дамы, школы, дзіцячыя сады, бібліятэкі, раскінулі свае зялёныя шаты скверы і бульвары.

Экскурсія спадабалася ўсёй групе і, хоццаца верыць, надоўга застаецца ў іх памяці.

Нястрымна расце імкненне працоўных да актыўнага адпачынку, да новых уражанняў, да падарожжаў. І гэта добра!

А падарожжа, наверце, сапраўды будзе добрым, калі давядзецца вам сустрэцца з такім гідом, як Вольга Цімашэнка.

А. САКАЛОЎ.

А. Сухамлінскі і дзеці Паўлышскай школы сустрэлі М. Дзмітрыева хлебам-соллю.

жыць яшчэ ад добра падаранага педагагічнага калектыву. Характарыстычныя сваіх настаўнікаў, Сухамлінскі з гонарам падкрэсліваў іх вы-

рускай і савецкай педагогікі.

Дарэчы, колькі занатавана трынаццацігадовага ў яго дзёніку! Вось адно з іх: «Хто не можа ўзяць ласкай, той

лектыў настаўнікаў працуе, як адзін механізм. Праўда, даводзіцца памагаць маладзейшым калегам, вучыць.

Вось і Галіне Сяргееўне, маладой настаўніцы, пакуль няма чым асабліва пахваліцца...

І дырэктар, запрасіўшы настаўніцу ў кабінет, вядзе з ёю сяброўскую гутарку:

Нельга зрабіць тое прымусам, што можна зрабіць перакананнем. Але...

Па-рознаму можна пераконваць: пасадзіць вінаватага і чытаць яму «маралі». Гэта таксама метады пераканання. Я такога не прытрымліваюся. У мяне іншы метады: прымусяць думаць вучня ў гэтай сітуацыі. Такі падыход да справы вельмі эфектыўны. І асобныя бацькі, якія прыязджаюць наведваць сваіх дзяцей, здзіўляюцца: «Ну, што вы зрабілі з малым сынам, я не пазнаю яго. Ён стаў зусім іншым». А мы, уласна кажучы, з ім нічога не рабілі. Ён сам рабіў з сябе чалавека!

У той самы час, як дырэктар гутарыў з настаўніцай, адбылася прыемная нечаканасць: шырока расчыніліся дзверы кабінета і... яны ўбачылі спярша вялікі букет гваздзікаў, потым — Юрку!

Ён хутка падшоў да стала, павітаўся з Міхаілам Апанасавічам і Галінай Сяргееўнай, потым падаў дырэктару букет.

— Гэта вам, Міхаіл Апанасавіч, асабіста вам! Прашу вас, вазьміце, калі ласка, букет, — настойваў Юрка.

Бач, хітрун... Недзе бадзюся колькі дзён, можа натварыў чаго. А цяпер вольга замест таго, каб папрасіць прабачэння, прызнаецца, ён — кветкі дырэктару... І нібы адчуваючы гэты недавер да сябе, Юрка пачаў гаварыць. А вочы так і святліліся радасцю: «Даруйце... Атрымалася, што і пазваніць вам не мог. Такая гісторыя... Іду я па вуліцы Ільіюшанка. Бачу — чалавек ханіўся за левы бок. Аж збялеў. Бачу — яму стала дрэнна, ён нават упаў. Я і падумаў — з сэрцам у яго неладзі. Не разгубіўся, даў званок у бальніцу. Падкаціла «хуткая дапамога»... Ну, самі падумаўце, Міхаіл Апанасавіч, як я мог кінуць хворага! Чалавек у

бядзе. А тут яшчэ мяне прынялі за яго сына. У Карме, вядома, рады не далі хвораму, выклікалі з Гомеля самалёт. Я ў самалёт з Іванам Тарасавічам. Як жа я мог інакш — чалавек у бядзе. І калі аперацыю рабілі Івану Тарасавічу, я стаў пад дзвярыма ў аперацыйнай. І калі Іван Тарасавіч пасля аперацыі ляжаў неспрытомны, я не адыходаў ад яго. А ўчора ён ачуняў, загаварыў, сёння нават усміхнуўся. Прыносяць Івану Тарасавічу гэтыя самыя кветкі. Дык ён кажа, што гэты букет належыць не яму, а мне... Ну, а я яго вам, Міхаіл Апанасавіч. Вазьміце, прыгожыя кветкі... Міхаіл Апанасавіч асцярожна ўзяў той букет. Нейкі момант трымаў яго ў руках. Звычайныя гваздзікі. Трошкі завялыя. Дзіва што — кветкі аж з Гомеля.

Колькі разоў Міхаіл Апанасавіч трымаў у руках падарункі — нават вельмі каштоўныя, сярод іх быў і залаты гадзіннік... А цяпер вольга букет, букет Юрка... Не, гэты, відаць, самы найдаражэйшы падарунак за яго трыццаціпяцігадовую педагагічную дзейнасць. Юрка, той Юрка, пра якога ў школе нельга было пачуць добрага слова, чалавек выратаваў. Ай, які малайчына!

— Дзякуй табе, мой дарогі Юра, — дырэктар падшоў да хлопчука, расчулена прытуліў да сябе.

Міхаіл Апанасавіч уяўляе, як на агульнашкольнай лінейцы ён будзе выносіць падзяку Юру, падзяку ад Івана Тарасавіча, ад усяго педагагічнага калектыву, ад сябе асабіста.

— А што я сказаў вам, Галіна Сяргееўна! — з пафасам звяртаецца Міхаіл Апанасавіч да настаўніцы. — Выхоўваць чалавека — не менш важная справа, чым рабіць падзвіг...

Назаўтра, калі празвінеў першы званок і дзеці, а разам з імі і Юра, разышліся па сваіх класах, Міхаіл Апанасавіч зайшоў у свой кабінет і перш чым прысеці за стол, пачаў працаваць, задумліва прайшоўся з канца ў канец. Вось і пачаўся новы

дзень, падобны на тыя тысячы дзён, якія ён правёў у школе больш за трыццаць гадоў сваёй педагагічнай дзейнасці.

Позірк яго мільволі скіраваўся на школьную кнігу водгукіў. Міхаіл Апанасавіч разгарнуў яе. Прабег вачыма знаёмыя радкі, напісаныя рукою дарагога чалавека. З 20 па 23 верасня 1965 года Кармянскую школу-інтэрнат наведала делегацыя настаўнікаў і вучняў Паўлышскай сярэдняй школы на чале з Васілём Аляксандравічам Сухамлінскім. Ён тады пакінуў на памяць такія словы: «Мы глыбока крануты сардэчным, разумным прыёмам, які аказаў нам калектыву настаўнікаў і вучняў. Горача дзякуем дырэктару школы — Міхаілу Апанасавічу Дзмітрыеву. У вас, дарагія беларускія сябры, мы убачылі сапраўднае майстэрства выхавання. Вы глыбока адчуваеце духоўны свет дзіцяці, вышы пудоўныя вучні здзілілі нас сваёй дабрастой, чалавечнасцю. Мы многаму навучыліся ў вас. Вялікае дзякуй, дарагія беларускія сябры».

Міхаіл Апанасавіч задумаўся: так, выхоўваць чалавека, сапраўды не менш важная праца, чым любая іншая.

А выхавана ж у школе шмат людзей, якія пераўзышлі сваёй настаўніка. І ён сочыць, як яны працуюць, як ідуць наперад. Ён і сам не спыняецца ў гэтай хадзе. А наконт таго, пакідаць яму школу ці не, паслухаў яшчэ і колішнюю параду Васіля Аляксандравіча Сухамлінскага, які арыентаваў Міхаіла Апанасавіча заставацца на практычнай рабоце, каб больш сканцэнтраваць увагу на выхаванні новага чалавека.

...Сонца прыўзнялося над Сожам.

Міхаіл Апанасавіч стаў ля акна. Зазвінеў званок, і дзеці дружна затупалі па калідоры. Пачуліся іх галасы, вясёлыя, ажыўленыя. А Міхаіл Апанасавіч усё глядзеў у акно. І ў яго было адно жаданне: чужыя гэта меладычныя званок доўга-доўга і заўсёды бачыць перад сабой роднае наваколле, асветленае мяккімі і лагоднымі промнямі.

ЧАЛАВЕК...

сваі адукацыйны ўзровень, маральную чысціню і палітычную свядомасць, вялікую працавітасць і дзярліваць.

У сувязі з гэтым Васіль Аляксандравіч заўсёды клапаціўся стварыць умовы, пры якіх настаўнікі мелі б як мага больш вольнага часу. Гэты час патрэбен для працы над сабой. Лейтматыў запаветаў Сухамлінскага — толькі дасканалы спецыяліст можа даць навучэнцу глыбокія і трывалыя веды. Таму неабходна ўвесь час клапаціцца аб педагагічных кадрах, працаваць з імі, выхоўваць іх.

Васіль Аляксандравіч падзяліўся з Дзмітрыевым сваёй метадыкай, як вучыць дзіцяці мысліць, як найбольш плённа працаваць настаўніку, як выхоўваць дзіцяці, пазбягаючы пакарання. А гэта ж — працяг і развіццё лепшых традыцый класічнай

не возьме і строгасцю». Гэты запіс, мажліва, з'явіўся пасля таго, як Міхаіл Апанасавіч некалькі разоў да аднаго з хлопчукоў, а ў таго на ілбе — гузак... Пачаў разбірацца — выявіў вінаватага.

— А калі б цябе так? — ушчуваў Міхаіл Апанасавіч, і рука дырэктара міжвольна пшчотна паглядзіла хлопчука па галоўцы. — Памятаеш, як Вася, цябе пабіў? Мне шкада было. Ты плакаў тады...

Можа б хто здзіўся з такой лагоднай размовы з вінаватым, але педагогі школы, ведаючы вытрымку, спакой, добразычлівасць дырэктара, разумеюць яго выхавачы прыныць: ён ніколі не дамагаецца жаданых вынікаў адной толькі строгасцю.

Трынаццаць гадоў Міхаіл Апанасавіч узначальвае Кармянскую школу-інтэрнат. За гэты час шмат чаго ўдалося дасягнуць. І, галоўнае, ка-

ВЕТЭРАН КІНАФІКАЦЫ

— У нашым калектыве ніхто не памятае выпадку. — гаворыць дырэктар кінасеткі А. Шынкярчук. — каб шафёр Аляксандр Максімавіч Фіночка парушыў графік да стаўкі фільмаў на сельскія кінаўстаноўкі. Зімовыя завезі або веснавое бездарожжа — не перанікода. Мапына ў яго заўсёды на хадзе, ён робіць усё свабодна, ніколі не падвядзе ў рабоце. Надзейны таварыш.

Такой жа думкі аб рабоце камуніста Фіночкі і саргатар партыйнай арганізацыі кінасеткі В. Майсеевіч. Па выніках работы за мінулы год ветэран-кінафікатар быў удастоены нагруднага значка «Пераможцу ўсесаюзнага сацыялістычнага спаборніцтва».

Няўжо сапраўды ніколі не падводзіла шафёра першага класа А. Фіночку тэхніка, заўсёды паспявала яго машына туды, дзе яе чакалі?

— Тэхніка не баіцца ні работы, ні нагрузак, яна ніколі не падвядзе, калі вадзіцель любіць машыну, дбайна даглядае яе, — гаворыць Аляксандр Максімавіч.

І хто ведае, чаго больш у такім вывадзе — прафесійных ведаў, практычнага жыццёвага вопыту, або пачуцця адказнасці за даручаную справу.

Ёсць у Кобрыне ваеннагістарычны музей імя А. В. Суворова. Прайдзем па яго маленькіх залах, дзе адлюстраван далёкі час вялікага рускага палкаводца і гераічнай падзеі незабытых дзён Вялікай Айчыннай вайны. Тут паказаны слаўны баявы шлях савецкіх воінаў. Вось кароткія, гранічна сціплыя словы: «На Брэсцкім напрамку нашы воіскі, разві-

ваючы наступленне, авалодалі горадам і буйной чыгуначнай станцыяй Кобрын...». Цытата ўзята з аператыўнай зводкі Саўінфармбюро за 20 ліпеня 1944 года.

Наведвальнік абавязкова спыніцца ля стэнда «Яны прымалі ўдзел у вызваленні Кобрына ў ліпені 1944 года». Пад алной з фатаграфій надпіс: «Фіночка А. М.». Лёгка ўсмешка ледзь крапнула малады, прыгожы твар. Добрыя жывыя вочы. На грудзях старшага сержанта баявы ўзнагароды Радзімы.

Прайдзена нямала франтавых дарог. Удзень і ўначы сержант Фіночка вазіў боепрыпасы часцям дзеючай арміі. У тыя ліпенскія дні сарак чацвёртага баявы дарогі Аляксандра Фіночкі пралялі праз Слуцк, Пружаны, Кобрын. Брэст аж да самага фашысцкага лагара — Берліна. Тут і сустраў сержант Фіночка свята Перамогі.

Памяць захавала і памала ўспамінаў пра той гераічны час. Прыгавяюцца пляжкі баі пад Старай Русай у лістападзе сарак другога года. Першая ўрадавая ўзнагарода. Тады яго, камсамольца, прынялі ў рады партыі.

І жыць застанецца Аляксандр Фіночка ў Кобрыне. Так, відавочна, у кожнага былога франтавіца ёсць дзве родныя мясціны: тая, дзе нарадзіўся і вырас, і тая, дзе жыў, працуе на карысць народа, маці-Радзімы.

Сарак гадоў за рулём. Без аварыі і паломак, нават аўтаінспекцыя ні разу не зрабіла заўвагі.

...Па мірных дарогах паранейшаму вадзіць свой «газік» ветэран. Возіць сельскаму глядачу фільмы.

А. СУШЧУК.

ГОСЦЬ З БАЛГАРЫ

Тры дні гасцяваў у Мінску вядомы балгарскі паэт, сатырык і перакладчык Марна Ганчаў. Ён рэдагаваў зборнік «Беларускія паэты аднаго пакалення», які выйшаў у Сафіі ў 1971 годзе, а таксама перакладаў вершы Н. Гілевіча і Я. Сіпанова.

Госць наведаў літаратурны музей Я. Купалы і Я. Коласа, знаёміўся з мемарыяльным ком-

плексам «Хатынь» і Курганам Славы, глядзеў спэктанлі па новых п'есах К. Крапівы «Брама неўміручасці» ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы і І. Шамчкіна «Экзамен на восень» у Рэспубліканскім тэатры юнага глядача. Адыліся гутаркі ў Саюзе пісьменнікаў БССР і ў Беларускім таварыстве дружбы і культурных сувязей з замежнымі краінамі.

Віктар Лук'янавіч КІРЫЧЭНКА

Музычнае мастацтва Беларусі панесла цяжкую страту: раптоўна памёр адзін з вядучых саістаў Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР, заслужаны артыст рэспублікі Віктар Лук'янавіч Кірычэнка. Заўчасная смерць абарвала творчую дзейнасць артыста ў самым росквіце яго выдатнага таленту.

Уся творчая дзейнасць В. Кірычэнкі была звязана з беларускай операй, сцэнай, куды ён прыйшоў у 1963 годзе пасля заканчэння Маскоўскай дзяржаўнай кансерваторыі. Прыгожы голас, высокая музыкальная культура і сцэнічны прафесіяналізм срыялі ў шырокай і плуракультурнай яго ўспрымальнасці. Ён быў выдатным выканаўцам многіх оперных партый клас-

ічнага рэпертуару — Леніна ў «Яўгеніі Анегіне» П. Чайкоўскага, Лыкава ў «Царскай нявесце» М. Рымскага-Корсакава, Уладзіміра Ігаравіча ў «Князі Ігары» А. Барадзіна, Надзіра ў «Шукальніках жэмчугу» Ж. Біза, Герцага ў «Рыгалета» Дж. Вердзі, Альмавівы ў «Севільскім цырульніку» Дж. Расіні, Альфрэда ў «Травіце» Дж. Вердзі, Рудольфа ў «Багеме» Дж. Пучыні, Дона Атавіа ў «Дон Жуане» В. Моцарта. У беларускіх спектаклях В. Кірычэнка з поспехам выконваў партыі Юркі ў оперы Я. Цікоцкага «Алеся», Мільчыка ў «Ясным святанні» А. Туранова, Пятра ў оперы Ю. Семянякі «Зорка Венера». З вялікай цеплынёй і шчырасцю ў яго выкананні гучалі многія папулярныя неспі і раманы.

Светлая памяць аб Віктару Лук'янавічу Кірычэнку, таленавітым спеваку, чутым добрым таварышы, чалавеку чыстай і адданай справе душы, назаўсёды захавана ў сэрцах яго калег па мастацтву, у сэрцах усіх, каму давялося ведаць яго і працаваць з ім разам.

Міністэрства культуры БССР, Дзяржаўны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета БССР, Беларускае тэатральнае аб'яднанне.

Партрэт Ільіча

Да вайны ў прыгожай палескай вёсцы Юравічы быў дзіцячы дом. Адзін з яго выхаванцаў захапляўся малыванам. Выраслі ў інак зрабіць партрэт У. І. Леніна. Працаваў доўга, удумліва і няспыва. Нарэшце, партрэт быў гатовы. Юнак падарыў яго ў надзейнае месца на гарышчы свайго дома.

У 1943 годзе Рыгор Іванавіч цяжка захварэў.

— Слухай, Юстыня, — сказаў ён жонцы, — калі вернуцца нашы, уручы ім партрэт Ільіча. Няхай заставацца яго на ранейшае месца. Каб усё было, як да вайны.

Праз дзень Рыгора Іванавіча не стала. Адразу ж пасля вызвалення Юравіч ад нямецка-фашысцкіх акупантаў былі адчынены. Немцаў не было.

Убачыўшы мужа, які трымаў партрэт, жонка ўсё зразумела. Яны ўдваіх схавалі яго ў надзейнае месца на гарышчы свайго дома.

— Ды вось — вайна. Акупанты ў Юравічах.

Каласніка Рыгора Іванавіча Паташку болей апыла думка: «Што ж будзе з партрэтам?» Адразу выселіла рашэнне... Рашуча ступіў за дзверы...

Жонка хвалілася за мужа: «І куды гэта ён мог пайсці? Яшчэ заб'юць гэтыя нелюды!».

А ў яго была адна думка: «Як выратаваць партрэт, калі ў клубе раптам акажуцца немцы?» Але Паташка ведаў: чаго б гэта яму ні каштавала — партрэт усё роўна выратуе.

На шчасце, дзверы клуба

ШАНУЮЦЬ ТРАДЫЦЫ

Добрушскі цэлюлозна-папяровы камбінат «Герой працы» — старэйшае прадпрыемства Беларусі. Яму ўжо больш за сто гадоў.

За гады Савецкай улады тут адбыліся велізарныя змены. Сёння камбінат — адно з буйнейшых прадпрыемстваў рэспублікі па аб'ёму папяровай вытворчасці. Ён спецыялізуецца на вырабе чарчэжнай, мелавай, светладзвучальнай, шшыткавай, шпалернай і іншых відаў паперы.

На камбінаце свята шануюць багатыя рэвалюцыйныя і працоўныя традыцыі свайго прадпрыемства. Тут працуе многа патомных дынастый рабочых. Каля 40 рабочых удастоены высокіх урадавых узнагарод.

У дзевятай пяцігодцы калектыву прадпрыемства абавязаліся вырабіць 297 тысяч тон паперы, два мільярды вучнёўскіх шшыткаў і на 80 мільёнаў 800 тысяч рублёў тавараў культурна-бытавога ўжытку. Вытворчы план першых трох год пяцігодкі перавыкананы.

Аб слаўнай гісторыі камбіната і яго сённяшнім дні разказваюць экспанаты музея, які размясціўся ў прафсаюзным Доме культуры. Савет музея ўзначальвае пенсіянер-камуніст Мікалай Міхайлавіч Марцьянаў.

З цікавасцю знаёмішся з раздзеламі: «Старонкі з мінулага», «У барацьбе за ўладу Саветаў», «Станаўленне прадпрыемства», «У гады Вялікай Айчыннай вайны», «Другое нараджэнне», «Да новых здзяйсненняў». Актывісты дапамаглі сабраць сотні экспанатаў. На спецыяльных стэндах можна ўбачыць узоры прадукцыі, якую сёння вырабляе камбінат. Добрушская папера ідзе не толькі ва ўсе куткі нашай краіны, але ў Чэхаславакію, Венгрыю, ГДР, Польшчу, В'етнам, Афганістан і іншыя краіны свету.

А. КУРЛОВІЧ, нам. рэдактара Добрушскай газеты «Ленінец».

былі адчынены. Немцаў не было.

Убачыўшы мужа, які трымаў партрэт, жонка ўсё зразумела. Яны ўдваіх схавалі яго ў надзейнае месца на гарышчы свайго дома.

У 1943 годзе Рыгор Іванавіч цяжка захварэў.

— Слухай, Юстыня, — сказаў ён жонцы, — калі вернуцца нашы, уручы ім партрэт Ільіча. Няхай заставацца яго на ранейшае месца. Каб усё было, як да вайны.

Праз дзень Рыгора Іванавіча не стала. Адразу ж пасля вызвалення Юравіч ад нямецка-фашысцкіх акупантаў былі адчынены. Немцаў не было.

«КУТОК КУПАЛЫ» НА ЦЕПЛАХОДЗЕ

Экіпаж цеплахода «Янка Купала» Галоўнага ўпраўлення рачнога флоту пры Савеце Міністраў БССР падтрымлівае цесныя сувязі з супрацоўнікамі Літаратурнага музея Янкі Купалы. У канцы мінулага года з борта цеплахода ў музей прыйшла тэлеграма, у якой члены экіпажа прасілі памагчы ім стварыць на сваім караблі «Куток Янкі Купалы», прысвечаны партрэт народнага паэта Беларусі.

З задавальненнем адгукнуліся на гэтую просьбу работнікі музея. Была адпраўлена таксама пасылка з матэрыяламі аб жыцці і дзейнасці паэта, яго кнігі на беларускай і рускай мовах, альбом «Літаратурны музей Янкі Купалы», літаграфія мастака Я. Рамановскага «Янка Купала на беразе Волгі» з аўтографам аўтара, імаг фотаматэрыялаў. У пісьме супрацоўнікі музея напісалі: «Хай жа творы вялікага Купалы натхня-

таў. Юстыня Піліпаўна дала партрэт з тайніка.

Да гэтага часу добра памятаюць жыхары Юравіч той дзень, калі жанчына ўрачыста ішла па вуліцы роднай вёскі з партрэтам дарагога прададзья. А за ёю ўслед з радаснымі тварамі крочылі людзі. Яны ганарыліся тым, што патрыёты з іх вёскі захавалі і збераглі дарагую рэліквію.

Цяпер партрэт Ільіча знаходзіцца ў музеі мясцовай дзесяцігодкі (дарэчы і школа, і калгас тут носяць імя Леніна). Пад партрэтам надпіс: «Партрэт Леніна ў гады Вялікай Айчыннай вайны выратаваў патрыёты Рыгор і Юстыня Паташкі».

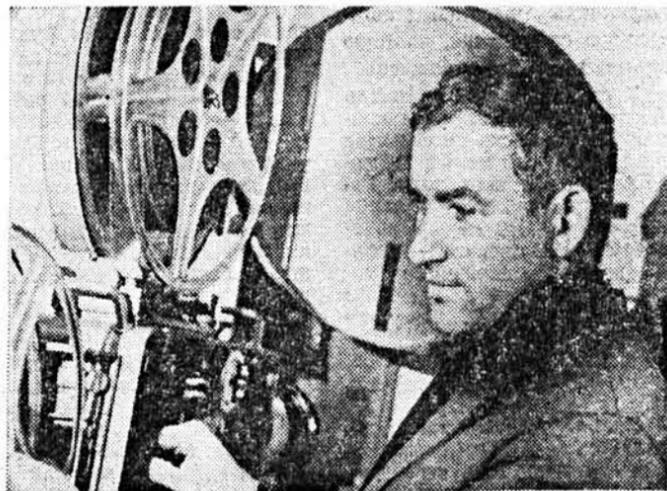
В. РАМАНІШКА.

Калінавіцкі раён.

СУСТРЭЧА З БУДАЎНІКАМІ

ДНЯМІ творчыя работнікі абласнога тэлебачання і радыёвяшчання сустраліся з калектывам Віцебскага камбіната будаўнічых матэрыялаў. Пасля ўступнага слова саргатора парткома камбіната Н. Самуйлавай выступілі дыктар тэлестудыі Г. Скрыпілёва, старшыня камітэта па тэлебачанню і радыёвяшчанню аблвыканкома А. Савіцкі, пісьменнік Д. Сімановіч, малады паэт А. Канапелька, а таксама работнікі камбіната З. Гурэвіч, В. Гудзілава, Г. Скіруха. Былі выказаны падзяка, пажаданні, слухныя прапановы.

Ф. НІКАЛАЕУ.

Кінамеханік Анатоль Бань — добры сябра сельскіх глядачоў. Рабочым саўгаса «Урэці» Любанскага раёна ён заўсёды паказвае новыя мастацкія і сельскагаспадарчыя стужкі. Фота С. ДАРОЖКІ.

НОВЫ БАЛГАРСКИ ФІЛЬМ «ЗАРАВА НАД ДРАВАЙ»

ФІЛЬМ «Зарава над Дравай» створаны аўтарамі, якія прыма- лі непасрэды ўдзел у слаў- ным паходзе Першай балгар- ской арміі ў 1944—1945 га- дах, што ўдзельнічала ў ба- ях разам з воінамі Савецкай Арміі на заключным этапе Айчынай вайны супраць фа- шысцкай Германіі, і аднавілі яго ў лепшых сваіх творах. Гэта — сцэнарыст Павел Ве- жынаў і рэжысёр Зако Хес- кія. Таленавітыя аўтары ра- зам з другім сцэнарыстам — пісьменнікам Рангелам Ігна- тавым зноў вяртаюцца да тэ- мы гераізму балгарскіх воі- наў, кіруючыся жаданнем паказаць яркую старонку но- вай гісторыі Балгарыі, неза- быўныя дні Драўскай эпохі.

«Зарава над Дравай» узнаўляе перад глядачамі не толькі легендарную бітву, у якой цаной дарагіх ахвяр балгарская армія вытрымала штурм германскіх войск. Ня- глядзячы на тое, што гэтая бітва знаходзіцца ў цэнтры фільма, галоўнае месца ў ім займае падзея гістарычнага значэння: нараджэнне новай, сацыялістычнай Балгарыі. Удумліва, з веданнем справы аўтары паказваюць скла- даны працэс нараджэння на- роднай арміі Айчынага фронту, як мацнее адзінства патрыятычна настроеных прадстаўнікоў каманднага складу старой арміі і салдат. І афіцэраў з камуністычнымі перакананнямі. Маладая бал- гарская армія нараджаецца пад свет і грукат гармат, у жорсткай бітве з ворагам.

Згуртаванне радыё балгар- ской арміі з'яўляецца галоў- най задачай героя-камуніста

Баяна Васілева, які, вый- шаўшы з засценка фашысц- кай турмы, неўзабаве ад- праўляецца на фронт, каб выканаць наказ партыі. Спа- чатку ў тыле, а пазней на пе- радавой маёр Васілеў выкры- вае ідэйных ворагаў партыі, узнімае дух салдат, служыць ім прыкладам. Гэтую ролю з вялікім майстэрствам вы- конвае народны артыст Бал- гарыі Георгій Георгіеў-Гец.

Вельмі ўдалыя, цікавыя з пункту гледжання псіхалогіі і акцёрскага майстэрства во- бразы афіцэраў у выкананні Георгія Чаркелава, Васіла Міхайлава, Стэфана Данаіла- ва, а таксама салдат, якіх і- граюць Пётр Слабакоў, Стаян Гыдзеў, Сатыр Майналоўскі і іншыя. Прычым гэтыя во- бразы прысутнічаюць на эк- ране не толькі фармальна, а як неабходны персанфікава- ны групавы партрэт, што на- ста выкарыстоўваецца ў фільмах з падобнай тэматы- кай. Аўтары фільма «Зарава над Дравай» пабудавалі свой расказ на падставе дэсу і праблем жывых людзей.

Ваенныя дзеянні ў фільме даюць поўнае ўяўленне аб маштабах і размаху вайны, хваляюць сваёй эпічнасцю. Вялікую заслугу ў гэтым, ак- рамя рэжысёра, мастака і кансультантаў, мае аператар Крум Крумаў, для якога фільм «Зарава над Дравай» можа служыць сапраўдным атэстам мастацкай сталас- ці. Што ж датычыць Зако Хескія, то гэты яго фільм да- стойна ўзбагачае серыю кар- цін, прысвечаных воінам Балгарскай арміі.

Агенцтва «Сафія-прэс».

Ансамбль песні і танца Ягелонскага ўніверсі- тэта (Кракаў) носіць назву «Славянкі», хаця ў яго ўваходзяць 150 юнакоў і дзяўчат. 45 год назад, калі асістэнт кафедры славянскіх Здзі- слаў Вагнер загарэўся ідэяй стварыць ан- самбль, запісалася толькі 13 дзяўчат. З таго ча- су калектыву і носіць першапачатковую назву. Ансамбль ставіць сваёй мэтай прапаганду пе-

сень і танцаў народаў славянскіх краін. За час існавання калектыву даў больш за 700 канцэр- таў. Цяпер па папулярнасці яго параўноўваюць з такімі вядомымі калектывамі, як «Мазоўшэ» і «Шлёнск». Два гады назад «Славянкі» завя- валі першы прыз на Міжнародным фестывалі фалькларыстыкі, які праводзіўся ў Бельгіі.

СПЕКТАКЛЬ ПРА У. МАЯКОўСКАГА

«Добра» — так назвалі выкладчыкі і студэнты ўні- версітэта французскага го- рада Віцы спектакль, прысвеч- аны жыццю і творчасці Ула- дзіміра Маякоўскага. Ідэя яго пастаноўкі нарадзілася на рускім аддзяленні філалагіч- нага факультэта ўніверсітэта. Вялікую дапамогу ў яго пад- рыхтоўцы аказаў мясцовы камітэт Таварыства «Фран- цыя—СССР». У спектаклі раз- ам з выкладчыкамі і студэн- тамі заняты і прафесійныя актёры.

Рыхтаваўся спектакль на працягу ўсёй зімы. Яго прэм'ера адбылася ў перапоў- ненай зале тэатра Ніцы. Рэ- акцыя глядачоў, піша часопіс Таварыства «Францыя— СССР», паказвае, што твор- часць вялікага савецкага паэ- та працягвае хваляваць фран- цузаў.

«Добра» — гэта кампазі- цыя, мэта якой у тым, каб не толькі пазнаёміць з найбольш значнымі творамі паэта, але і расказаць аб яго жыцці. У спектаклі выкарыстоўваюцца запісы вершаў у выкананні У. Маякоўскага, дэманстру- юцца дыяпазітывы з фатагра- фіямі, на якіх паказаны паэт у розныя гады свайго жы- цця. Для музычнага афармле- ня выкарыстана, у прыват-

сці яго паэзіі, дзякуючы якой У. Маякоўскі зрабіўся адным з вядучых савецкіх паэтаў.

Кампазіцыя «Добра», як паведамлі карэспандэнту ТАСС у парыжскай штаб-ква- тэры Таварыства «Фран- цыя—СССР», выклікала вя- лікую цікавасць у суседніх з Ніцай гарадах. Яна будзе па- казана ў Тулоне і шэрагу іншых прамысловых цэнтраў.

А. КАРАСЁВ,
карэспандэнт ТАСС.

СПАТКАННЕ.

Фотазвяд В. ЗЯЎНО.

ШАХЦЁРСКИ МАСТАК

«Паслухай, мы збіраемся ў Расію, да шахцэраў, і хо- чам падараваць ім што-не- будзь такое, што нагадвала б аб Йоркшыры. Ці можаш ты намаляваць для нас якую-не- будзь карціну?» — з такімі словамі прэзідэнт прафсаюза шахцэраў Йоркшыра Артур Скерглі звярнуўся нядаўна да мастака Эшлі Джэксана.

Цяпер карціна «Выгляд шахты Рэдбрук» разам з ін- шымі творамі Эшлі Джэксана ўжо дэманструецца на яго персанальнай выстаў- ці ў лонданскай галерэі Мэл. Унізе пад назвай карціны зроблена прыписка: «Будзе падаравана савецкім шахцэ- рам».

Зарослыя верасам пустэчы пад нізкім воблачным небам, трубы заводу, якія дымяцца на няяркім фоне туманіх йоркшырскіх далечынь, вулі- цы маленькіх шахцёрскіх па- сёлкаў — такія сюжэты аква- рэлей Джэксана. Крытыкі на- зываюць яго песняром англій- ской поўначы, мастаком, яко- му ўпершыню ўдалося так праўдзіва паказаць прыга- жоць прамысловых ланд- шафтаў шахцёрскага Порк- шыра.

— Я лічу сябе шахцёрскім мастаком, — сказаў Джэксан у гутарцы з карэспандэнтам ТАСС. — Працу гарнякоў, іх радасці і беды я даўно ўжо ўспрымаю як свае ўласныя.

Джэксан — рэаліст. Ён хо- ча, каб яго карціны «былі зразуметы ўсім», і цвёрда верыць, што сапраўдную кар- ціну мастак можа стварыць толькі пасля таго, як сам усё ўбачыць і адчуе. «Калі ты хочаш намаляваць шахцэра, то павінен хоць бы раз спу- сціцца ў шахту і паглядзець за яго работай», — гаворыць Джэксан. Сам ён дакладна прытрымліваецца гэтага прынцыпу. Цяпер Джэксан хоча маляваць мора і рыба- коў, таму збіраецца ў свой траці раіс у Атлантыку на траўлеры.

33-гадовы мастак жыве ў невялікім шахцёрскім гора- дзе Бэрнслі. Сваю любоў да ландшафту шахцёрскага краю ён змог перадаць многім гле- дачам, якія наведалі яго вы- стаўкі ў Лондане, Манчэстэ- ры, Лідсе, Шэфілдзе і іншых гарадах Англіі.

В. ВАСІЛЕЦ,
карэспандэнт ТАСС.
Лондан.

НАХОД СУПРАЦЬ НЕПІСЬМЕННАСЦІ

Чатырохгадовы план лікві- дацыі непісьменнасці ў Перу паспяхова выкананы. Аб гэ- тым паведамлі перуанскае міністэрства асветы. За ча- тыры гады на спецыяльных курсах, створаных ва ўсіх кутках краіны, было навуча- на пісьменнасці звыш паўта- ра мільёна рабочых і сялян, якія не маглі чытаць і пісаць. Гэта палавіна ўсіх непісьмен- ных, зарэгістраваных у час перапісу 1969 года.

Чатырохгадовы план лікві-

дацыі непісьменнасці быў за- думаны цяперашнім перуан- скім урадам як першы этап дзесяцігадовай праграмы, канчатковай мэтай якой з'яў- ляецца поўная ліквідацыя непісьменнасці ў краіне. Ме- рапрыемствы па выкананню гэтай праграмы, на якія ўрад асігнаваў значныя срод- кі, сустралі гарачую пад- трымку сярод шырокіх мас насельніцтва, і перш за ўсё студэнцтва. Навучэнцы вы- шэйшых навучальных уста-

ноў і ліцэяў разглядалі ўдзел у кампаніі па ліквідацыі непісьменнасці як свой па- трыватычны абавязак. Звыш 11 тысяч юнакоў і дзяўчат раз'ехаліся па ўсёй краіне, каб вучыць людзей пісьмен- насці.

Пры ўніверсітэце Лімы быў створаны студэнцкі штаб па ліквідацыі непісьменна- сці, які каардынаваў работу маладзёжных груп, распра- цоўваў вучэбныя праграмы, рыхтаваў выкладчыкія кад- ры.

А. ЛУБО, (ТАСС).

У ЧАС ГЭТАЙ вясновай сустрэчы хочацца пажадаць усім, хто чытае «ЛіМ», каб доўгія доўгія гады жылі, нас не забывалі і шаснацатую старонку «ЛіМ» заўсёды з усмешкай чыталі...

Ну, вёсь прывітаўся, а як да вас звярнуцца — яшчэ не ведаю.

Таварышы Грамадзяне!

Не, у такі святочны дзень неяк афіцыйна атрымліваецца.

Браты!

Вось гэта, бадай, якраз тое, што падыходзіць. Браты! Так і правільней, і цяплей, таму што мы з вамі жывём у адной вялікай, дружнай і братэрскай сям'і!

У кожнага з нас мільёны братоў, мільёны сясцёр. Гэта ж яны, мае браты, у сібірскай тайзе пракладваюць

Але даруйце за жарг... Вяртаюся да ранейшай гаворкі, паважаныя браточки: добра жыць у нашай вялікай, дружнай сям'і народаў! І вельмі прыемна, калі ў далёкім краі, у доўгім падарожжы сустрэнеш чалавека, які цябе назаве Гэтам.

Памятаю, дэвілася быць на гастролях у Грузіі. У невялікі грузінскі гарадок мы прыехалі позна. Сабраліся павячэраць. Пайшлі ў магазін. Аднак жа магазін быў зачынены з прычыны позняга часу. Побач з ім — невялічкае кафэ. Праз шклянныя дзверы бачым буфетчыка. Пастукалі. Буфетчык-грузін вельмі панярэдзіў: «Зачынена!». Тады я звярнуўся да яго інакш. Я сказаў: «Даруй, дарагі брат, за турботы, мы да вас у Грузію прыехалі з Беларусі...». І — падзейнічала, буфетчыка нібы падмянілі. Адклаўшы ўбок лічыльнікі, ён усхвалявана перапытаў: «Ты — з Беларусі? Ча-

А сёння ўсё выглядае трохі інакш:

— Але, але! Гавораць з Тулы... Што ж вы, браточки-беларусы, каломенцам сто трактараў прыслалі, а нам толькі сорака? Э-э, не, давайце па-брацку...

І мы робім усё па-брацку. Памагам адзінаму імкліва крочыць шляхам вялікіх пяцігодак. Каломенцы нам — станкі, мы ім — трактары. Ленінградцы — электраабсталяванне, мы ім — вылічальныя машыны, архангельцы — селядцы да бульбы, а мы ім — сонкую беларускую бульбачку да селядцоў... Нам нічога не шкада для сяброў, для братоў. Так і паэты пішуць, так і народны паэт Беларусі Пімен Панчэшка гаворыць:

Дняпро на Украіну пусціў
я з Палесся —
Вада у Дняпры з беларускай
крыніцы.

Няхай, Мне не шкода,
Бо гэтулькі песень!
Куды без Дняпра іх
падзець украінцамі!

Я адчуваю, вы задаволены ўсміхаецеся. І я радасна ўсміхаюся. Толькі ж падумаіце, толькі прыгадайце: гэта ж у далёкі дарэвалюцыйны час лічылі, што беларуская зямля акрамя торфу нічога не мае. І толькі словы паэта аптымістычна гучалі над роднай старонкай:

Сонца навукі сирозь
хмары цёмныя
Прагляне ясна над нашай
ніваю,
І будучь жыць дзеткі
патомныя
Добрай доляй — доляй
шчасліваю.

Збылося... «Патомныя дзеткі» пры братняй дапамозе рускіх, украінскіх і іншых братоў з усіх куткоў нашай шматнацыянальнай Радзімы разгадалі цёмныя хмары, разграмілі інтэрвентаў, разбілі фашыстаў. На вольнай беларускай зямлі пабудавалі новае жыццё. «Патомныя дзеткі» сталі дактарамі, аграномамі, артыстамі, геолагамі. І вось як пачалі вывучаць беларускую зямлю, вывучалі-вывучалі, шукалі-шукалі і знайшлі... нафту! Знайшлі калійныя солі, знайшлі каменны вугаль, нават сваю мінеральную ваду... Але ж па-ранейшаму шануем мы, беларусы, і каўказскія «Нарзан» і «Баржомі»...

...Ідуць браты-беларусы ў святочных майскіх калонах з жыццярадаснай усмешкай і вясёлай песняй. Ідуць у адзіным страі народаў савецкай Айчыны, якія сцвярджаюць братэрства, мір, шчасце на ўсёй зямлі.

Мікалай ШЫШКІН,
заслужаны артыст
Беларускай ССР.

новыя чыгункі, даюць «на гара» звышпланавы вугаль, будуць гіганты хімічнай прамысловасці, росцяць хлеб, уздымаюць новыя жыллёвыя кварталы нашага прыгажуня Мінска.

Я ўсё пра братоў кажу. І вельмі прашу вас, не падумаіце, калі ласка, што я тут нейкую сямейнасць разводжу. Справа ў іншым. Як кажуць, чалавек без братоў, гэта дрэва без галінак. Дарэчы, вось у майго знаёмага — братоў!.. У Ерване — рудны брат, на Алтаі — стрыетны брат, на Сахаліне — таксама, на мінскім малаказаводзе — малочны брат... Есць яшчэ і франтавыя браты ў знаёмага. Яны — яго, ён іх не забывае. Як якая ўрачыстасць — гасцей поўны дом, лічы, з усіх рэспублік! Зайшоўшы шчасліўчыку. Толькі ж яму, майму знаёмаму, усё мала: чуў, цяпер завёў перапіску і дружбу з касмічным братам, Пятром Клімуком. І чуе маё сэрца — нездарма кожную нядзелю ён ходзіць да мінскай абсерваторыі ды ўсё цікавіцца, калі будучь запуская першага чалавека на прафасюзнай пунёўцы на Марс.

Асабіста ж я вельмі жадаю, каб першай паяцела на Марс мая цешча... Спытаеце, чаму? Напэўна ж усё чулі, як у песні спяваюць: «І на Марсе будуць яблоні цвясці...». Магу ісці ў заклад, на што хочаце — гэтыя яблыні ніхто так не дагледаць, як мая цешча. Яна ж у нас на дачы галоўны садоўнік! Каля гэтых яблышек, як ля нявест...

му ж адразу не сказаў? Для роднага беларускага брата кафэ заўсёды адчынена. Заходзь, брат, заходзьце, дарагія госці-беларусы...».

І ў той вечар мы зразумелі, што такое сапраўдная грузінская гасціннасць і сардэчнасць. На сталах з'явіліся шашлык і віно. Буфетчык з лёгкім грузінскім акцэнтам вёў цікавую гаворку. «Разумееш, для мяне Беларусь — другая радзіма... Есць у вас у Беларусі рэчка Прыпяць. Я там быў... У час вайны мяне там цяжка параніла. Але беларускія браты мяне выратавалі: падабралі, асагрэлі, накармілі, а потым адвезлі ў шпіталь. Не памятаю вёскі, але добра памятаю тых шчырых людзей, якія і цяпер у маім сэрцы, дарагія мне. Разумееш, на тваёй беларускай зямлі засталася кропля маёй крыві, і ў маім сэрцы ніколі не згасне любоў да тваіх землякоў. Я падымаю бакал за сапраўдных сяброў, за беларускіх братоў!».

Так нечакана ў невялікім грузінскім гарадку мы сустрэлі чалавека, які вызваляў нашу беларускую зямлю.

А пасля Айчынай вайны, калі мы пачалі ўзнімаць з руін наш родны Мінск, браты-ленінградцы прыслалі нам у падарунак трамвай. І яшчэ ў дваццатых гадах, калі наша маладая рэспубліка пачынала будаваць першыя заводы, рускія браты з Каломны і Тулы прыслалі нам першыя станкі.

ДЫЯЛОГІ

Маладая жонка пытае ў маці:

— Што ты падаеш бацьку, калі яму не падабаецца абед?

— Паліто і калялош...

○

Суддзя вядзе справу аб разводзе.

Жонка гаворыць:

— Ён прадаў нашу газавую пліту і прапіў грошы!

— Гэта праўда, — згадзіўся муж, — але яна заўважыла прапажу толькі праз два месяцы!

○

— Я на працы ніколі не стамляюся.

— Як жа гэта ў цябе атрымліваецца?

— Перастаю працаваць і адпачываю.

○

— Калі вы мяне пацалуеце, я паклічу брата!

— І колькі яму год?

— Тры, але ён вельмі любіць на гэта глядзець.

○

Загадчык прымае на працу новага работніка.

— У мяне ёсць толькі адно жаданне, таварыш загадчык.

— Якое?

— Не садзіце мяне ў пакой, дзе працуюць жанчыны... Я не куру.

○

— Вы ведаеце стэнаграфію? — пытае дырэктар кандыдатку ў сакратаркі.

— Пісаць яшчэ не магу, а гавару бегла.

○

Спыталі маладога чалавека:

— Якія ў вас былі прычыны выбраць прафесію настаўніка?

— Дзве.

— І якія ж канкрэтна?

— Ліпень і жнівень.

Пераклад са славацкай.

Мікрціч КАРУН.

ДЗЯДУЛЯ І УНУК

Унук кажа дзеду:

— Прыснілася дома,

Што я — знакамітасць,

Што я — ўсім вядомы,

Усе мяне цэняць,

Усе паважаюць,

Заўжды за парадай

Ка мне прыязджаюць.

Што мне трэба рабіць,

Дзядуля, скажы,

Каб сны мае явай

Маглі ў жыцці быць,

Ты ж вопытны, мудры,

Табе — увесь сказ...

І дзед свайму ўнуку

Такі даў адказ:

— Каб сон твой

Змог яваю светлаю стаць,

Ты спаць менш павінен,

А больш працаваць.

Пераклад з армянскай.

ГАБРАЎСКІЯ ЖАРТЫ

РАДАСЦЬ

— Прашу, вас, не турбуйцеся, не праводзьце мяне.
— Што вы, праводзіць гасцей для мяне вялікая радасць! — адказаў габравец.

СТЫМУЛ

Трэнер габравскай футбольнай каманды — варатару:
— Беражы сетку, а то я вылічу ў цябе з зарплаты яе кошт.

Пегас сааўтара.

Часопіс «Лудах Маці» (Венгрыя).

Наступны нумар «Літаратуры і мастацтва» выйдзе 8 мая.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і праўлення Саюза пісатэраў БССР Мінскі

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснацатой старонцы.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдання ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Закарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнака сакратара — 33-44 04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела вывучэння мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-24-62, выдавецтва — 33-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рэкапісавы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРА-ЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.